ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS. P. O. BOX 109. JAMAICA, N. Y. 11431. Tel.: (212) 380-2036

Год XXIV, № 212 New York, December — Сьнежань 1974 Vol. XXIV, № 212

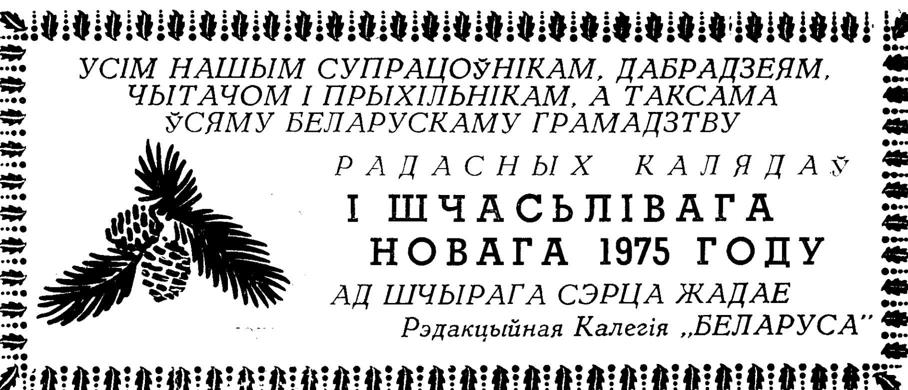

ПЕРАДСЬВЯТНІЯ РАЗВАЖАНЬНІ

Набліжаюцца Каляды, а за імі ўсьлед пачатак наступнага году, дык ізноў мы ў пасьпеху, каб за тую крыху вольнага часу, што застаецца пасьля працы, ухадзіцца з усімі перадсьвятнімі прыгатаваньнямі.

Таму-ж, пэўна, ня шмат ахвоты ў нас да разважаньняў і, калі-б ня мелі яны дачыненьня якраз да найбольшых у годзе сьвятаў, я й не адважыўся-б турбаваць Вас гэтаю парою.

А разважыць трэба было нам ужо ці цепярся колькі справаў або пытаньняў, праз якія дазвольце й пачаць:

Першае: — Выказваем мы сваяком, прыяцелям ды знаёмым нашыя найлепшыя сьвяточныя пажаданьні навычнымі выслоўямі: „Вясёлых Калядаў!" і „Шчасьлівага Новага Году!" І хоць нашыя думкі запраўды добрыя й шчырыя, губляюць яны шмат свае якасьці праз заганную мову, бо, калі задумацца над першай фразай, дык весялосьць выклікаецца нечым сьмяшлівым або забаўным, а мы ў гэтым выпадку маем наўвеце паважнае, але й здавольнае пачуцьцё, што можна ахапіць адно словам „радасьць". Дык далей і трэба казаць ці пісаць, замiж „Вясёлых" — „Радасных Калядаў!", як гэта робіць, калі Вы зьвярнулі ўвагу, ужо другі год газэта „Беларус".

Што да „Шчасьлівага Новага Году!", дык і гэтта ня ўсё ў парадку, ды ня толькі таму, што слова „шчасьлівы" — хутчэй азначэньне таго, хто сам мае шчасьце, але не абавязкава прыносіць яго іншым, але й таму, што „новы год" папраўдзе новы адно падчас ягонае сустрэчы й на першы дзень, калі афіцыйнае сьвята, а пасьля старэе ўжо, як бач.

Бянтэжыцца аднак няма ніякае прычыны, бо беларуская мова дае магчымасьць арыгінальнага развязу ў сынанімах: на „шчасьце" — „дабро", як у матарыяльным, гэтак і духовым разуменьні, ды на „новы год" — „налецьце", або „налета", дзеля азначэньня цэлага наступнага году. Дык вось, і з гэтых двух словаў варта было-б скласьці нам запраўды нашае беларускае пажаданьне, прыкладам: „Добрага налецьця!", ці штось падобнае.

Другое: — Амаль усе хрысьціянскія народы маюць звычай абдорваньня дзяцей нейкай легэндарнай асобай, якая, аднак, гэтак ці йначай павязаная з Каляднімі Сьвятамі, прыкладам: „Крыс Кіндле", „Езічэк", „Пэр Ноэл", „Сэнта Клоз", ці ўрэшце й мо найлепш, як у нашых суседзяў балтаў — даслоўна або ў перакладзе „Дзед Каляда".

Мы-ж чамусьці пераняли ад Расейцаў „Дзеда Мароза", хоць, задумаўшыся, цяжка сталаму чалавеку, а дзіцяці й пагатове, знайсьці нешта супольнае паміж халодным і няпрыемным, хай сабе й дзедам, але ўсё-ж марозам, з радасьцяй і духовым цяплом Каляднíх Сьвятаў. Вось ля савецкае навагодняе ялінкі пэрсона Дзеда Мароза якраз і на месцы, але ў нас — ніколі.

Таму прапаную гэтта неадкладна пазбывацца гэнага замежнага гасьця, заступаючы яго свойскім ды адпаведным калядным настроям, шчодрым і добрым „Дзядулям Калядой".

Каб-жа не адкладаць гэтае зьмены да няма ведама калі, ужо ў гэтым нумары „Беларуса" знойдзеце вершык „Дзядуля Каляда" аднаго аўтара, а ў будучыні, спадзяемся, даложацца й іншыя ня скупа.

Ды трэйцяе й апошняе: — Праз цэлы год, а ў вялікія сьвяты асабліва, балюча адчуваецца ў нас нястача рэлігійных песьняў. Былі на гэта ў нашым мінулым прычыны й незалежныя ад нас, але й ня мала зусім залежных, праз якія ня месца гэтта гаварыць.

Факт застаецца фактам, што ані ў царкве, ані дома няма амаль у нас песьняў, каб зьвярнуцца, як душа жадае, з хвалою або просьбаю да Бога.

Англамоўныя народы маюць чатырыста тысяч пабожных гімнаў, Немцы восемлзесят — няўжо-ж нашыя паэты й музыкі ня створаць нам у блізкой будучыні хоць і малога, раўнуючы да пададзеных вышэй лікаў, але ўсё-ж дастатковага на мінімальныя патрэбы запасу рэлігійных сьпеваў?!

Спадзяючыся, што, калі ня ўсе, дык хоць частка думак, выказаных у перадсьвятніх разважаньнях, знойдзе сярод Вас водгук ды падтрыманьне, кончу шчырым Вам, Дарагія Чытачы, пажаданьнем:

Радасных Калядаў! Добрага Налецьця!

Ян Баяр

ДОБРА НАВІНА

Першым навіну ангел наказаў
Ночкай у полі ціхім пастырам:
„Ўстаньце, пастыры, зорка угары
Над Бэтлеемам так ясна гарыць;
Добру навіну зорка весьціць вам—
Сяньня радзіўся Сусьвету Ўладар!"
Добра навіна — сяньня Каляда,
Каляда ў нас, Каляда!

„Йдзеце па шляху вы за зоркай той,
Звыш над павецьцю аж стане старой;
Прывітайце вы ды дайце дары
Дзіцятку таму, што ў ясьлях ляжыць,
Добру навіну бо прынёс людзям
Там нараджоны Сусьвету Ўладар!"
Добра навіна — сяньня Каляда,
Каляда ў нас, Каляда!

Пастыры пайшлі, ангел як навёў,
Перад Бажаткам упалі чалом.
Дык пайдзема й мы, так, як пастыры,
Бога-Дзіцятка падзякай дарыць;
Добру навіну бо прынёс Ён нам —
Ўсім дасьць збаўленьне Сусьвету Ўладар!
Добра навіна — сяньня Каляда,
Каляда ў нас, Каляда!

Да гэтага тэксту можна прытарнаваць мэлёдыю ангельскае калядкі "The First Nowel", памятаючы, што ў словах: „навіна, пастыры, ціхі", націск трэба рабіць на апошні склад. Спрабуйце!

"19,000 У ЗАХАПЛЕНЬНІ АД ВОЛЬГІ"

Пад гэткім загалоўкам найпаважнейшая ньюёркаўская газэта „Нью Ёрк Таймс" за 16 лістапада зьмясьціла артыкул пра выступленьні савецкай гімнастычнай дружыны 15 лістапада ў Нью Ёрку.

Загадзя перад гэтым выступленьнем была праведзеная шырокая акцыя галоўнага кіраўніцтва Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскае Моладзі перад рэдакцыямі газэтаў Нью Ёрку й Нью Брансьвіку, рэдакцыямі ўсіх каналаў тэлебачаньня й радыя Нью Ёрку. У афіцыйных лістох і тэлефанічных гутарках прадстаўнікі моладзі, выказвачы сваё абурэньне з прычыны крыўдных і дыскрымінуючых Беларусаў фактаў, што амэрыканская прэса й тэлебачаньне найчасьцей называлі беларускіх гімнастак Расейкамі, настойліва прасілі, каб гэтым разам называлі іх іхным запраўдным нацыянальным імем — Беларускамі.

Але гэтым разам, падчас апошняга выступленьня савецкай дружыны гімнастых 15 лістапада, была праяўленая тэндэнцыя называць іх афіцыйным агульным дзяржаўным назовам — савецкія. Прыкладам, амэрыканскі канфэрэнсье ў часе згаданага выступленьня называў іх вылучна савецкімі, ніразу не назваўшы нікога зь іх паводля ягонае нацыянальнасьці, хоць дружына й складалася ў вялікай бальшыні з прадстаўнікоў самых розных нерасейскіх нацыянальнасьцяў.

Не зважаючы на гэтую тэндэнцыю, „Нью Ёрк Тайм", называючы ўсіх іншых удзельнікаў гімнастычнай дружыны таксама савецкімі, вылучыў толькі нашую слаўную Вольгу Корбут з Горадні й назваў яе „Беларускай Сэнсацыяй". Таксама й некаторыя газэты ў Нью Брансьвіку называлі яе Беларускай.

Больш таго! Хоць савецкая гімнастычная дружына складалася із 16-ёх дзяўчатаў і хлопцаў, больш палавіны месца ў сваім артыкуле прысьвяціў „Нью Ёрк Таймс" Вользе Корбут. Вось усе тыя словы высокага захапленьня, якія сказала амэрыканская газэта пра нашую слаўную Вольгу:

„З крыкамі захапленьня, зь якімі іншае пакаленьне сустракала Джуды Гарлянд, 19-тысячны натоўп пераважна падлеткаў вітаў апошняга вечару Вольгу Корбут ізноў у Мэдысан Сквэр Гардэне.

„Гэта была ці не найбольшая ў Задзіночаных Штатах аўдыторыя на гімнастычным паказе. Хоць блізу ўсе з савецкае зборнае каманды былі тут, спадарычна Корбут, Беларуская Сэнсацыя, была аб'ектам увагі . . .

„Гэтак апошняга вечару сп-чна Корбут гоцкала на падлозе Гардэну, устрасаючы сваймі касічкамі, выцягваючы рукі да натоўпу, дамагаючыся любасьці ад прыхільнікаў. У гэтым, выглядае, ейная прывабнасьць, што перавышае ейныя няроўныя здольнасьці.

„Часта ейныя імкненьні перавышаюць магчымасьці, і яна спатыкнецца. Яна сталася сусьветна славутай у 1972 годзе, урэшце, ня гэтулькі за свае залатыя мэдалі, колькі за сцэнку зь ейнымі сьлязьмі пасьля таго, як яна спатыкнулася . . .

„Не зважаючы, аднак, на тое, як іншыя выконвалі свае паказы, натоўп бязупынна дамагаўся сп-чны Корбут. Летась яе скрытыкавала „Комсомольская Правда", якую чытае пераважна моладзь, за праяўленьне культу асобы.

„Але ня выглядае, што гэта ейная віна. Дзевятнаццацігадовая спартсмэнка выгінае наўзад сваё цела на папярэчыне для балянсу чатырохцалёвае шырыні, творачы выгнуты масток, і натоўп шалее.

„Яна махае рукой, пасьля выкананьня нумароў, і дзесяцігадовыя дзяўчаткі крычма крычаць: „Вольга!, Вольга!"

Аж гэтулькі ў газэце „Нью Ёрк Таймс"!

Застаецца выказаць належнае прызнаньне й шчырую ўдзячнасьць нашай моладзі за ейную наважаную абароную беларускага нацыянальнага імя, за змаганьне за нашую нацыянальную годнасьць і гордасьць, што гэтым разам укаранавалася посьпехам!

20-Я УГОДКІ БАПЦ У КАНАДЗЕ

Увосень 1954-га году ў Беларускім Доме на Дандэс вуліцы ў Таронце пачаліся рэгулярныя багаслужбы парахвіі Сьв. Кірылы Тураўскага Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы. Настаяцелям парахвіі быў а. Міхаіл Мацукевіч, цяперашні Архіяпіскап БАПЦ Мікалай. Невялікая грамада падрастала, абжывалася із сваёй Царквой, у якой малілася да Ўсявышняга ў сваёй роднай мове.

Сёлета 9-10 лістапада Царква адсьвяткавала свае дваццатыя ўгодкі. На сьвяткаваньне прыехалі нашыя найбольш мілыя госьці — дастойнікі БАПЦ — Яго Высокапраасьвяшчэнства Уладыка Андрэй з Кліўленду, Мітрапаліт БАПЦ і Яго Высокапраасьвяшчэнства Архіяпіскап Мікалай, што на працягу апошняга году прабываў пры беларускай парахвіі БАПЦ Сьвятога Духа ў Дэтройце. Большай грамадой зьявіліся ў царкву на вуліцы Сан Кларэнс і нашыя мясцовыя суродзічы ды госьці з Кліўленду, Дэтройту, Бэры, Ашавы, Кінгстан, Садбуры й Гэмілтон. Архірэйская Багаслужба прадаўжалася ў сыботу ад гадз. 10-й раніцы. Нашага ведамага й адданага Беларуса й верніка Божага Максіма ў сыботу Дастойныя Ўладыкі высьвяцілі ў іпадыякана й рукапалажылі ў дыякана, а ў нядзелю рукапалажылі ў сьвятара. З ласкі Божай, нашая сьвятая БАПЦ здабыла яшчэ аднаго адданага слугу Божага, які, верым, зьявіцца цэнным дадаткам да пэрсаналу нашай Царквы.

У сыботу, пасьля ўрачыстай архірэйскай Багаслужбы адбыўся ў царкоўна-грамадзкай залі банкет, на якім прамаўлялі гаспадары, госьці, у тым ліку старшыні царкоўных і грамадзкіх арганізацыяў, дый Дастойныя Ўладыкі. Вечарам адбыўся баль.

Яшчэ прыгажэйшая архірэйская Багаслужба — сьв. Літургія адбылася ў нядзелю. Прыгожа сьпяваў падмацаваны гэтым разам прыежджымі гасьцямі царкоўны хор пад кіраўніцтвам сп. М. Ганька. Падчас сьв. Літургіі Уладыка Мітрапаліт узнагародзіў нашага выдатнага царкоўнага працаўніка, сп-ра М. Ганька граматай Пачэснага Парахвіяніна Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы. Мы, звычайныя вернікі, далучаемся да гэтай ацэны выдатных заслугаў сп. Ганька нашымі Дастойнымі Ўладыкамі. На Кансысторыю БАПЦ прысутныя ахвяравалі 127 дал.

Пасьля прачулага казаньня Мітрапаліта Андрэя й заканчэньня Багаслужбы адбыўся ў залі супольны абед, на якім прысутныя далей дзяліліся сваймі думкамі пра Царкву, згадвалі заслугі шматлікіх парахвіянаў, віншавалі а. Максіма, жадалі яму й герархам БАПЦ, каб плённа й доўга служылі Богу й Беларускаму Народу.

Вялікая падзяка належыцца сябром Управы Парахвіі і ўсім, што працавалі ў падрыхтоўцы ўрачыстасьцяў, гаспадыням — за добра нарыхтаваныя стравы, Дарагім Уладыкам за тое, што з такой адданасьцяй памаглі нам адсьвяткаваць важную царкоўную падзею. Айцу Максіму жадаем добрага здароўя, памыснай душпастырскай працы на многія гады. Памажы, Божа!

К.

АГУЛЬНЫ ПЕРАВЫБАРНЫ СХОД АБАМ АДДЗЕЛУ Ў НЬЮ ДЖЭРЗІ

У сыботу 9 лістапада сёлета ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру ў Гайлэнд Парку, Нью Джэрзі, адбыўся Агульны Перавыбарны Сход Аддзелу Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі ў Нью Джэрзі. Сход пачаўся малітвай настаяцеля БАПЦарквы Жыровіцкай Божай Маці ў Гайлэнд Парку а. Аляксандра. Сход віталі кароткімі прамовамі прысутныя прадстаўнікі беларускага грамадзтва Нью Джэрзі сп. сп. Ф. Родзька, П. Кулеш, П. Кажура, В. Р. Пасьля справаздачаў старшыні, сакратароў і скарбніка зь дзейнасьці Аддзелу ў мінулым годзе, Сход, на прапанову Рэвізыйнае Камісіі, прызнаў уступаючай упраўе абсалюторыюм з падзякай.

У новую ўправу Аддзелу выбраныя: за старшыню Анна Байчук, за сяброў управы: Альгерд Кажура Юрка Азарка, Люда Русак, Галіна Сільвановіч і Міхась Швэд, функцыі між якімі будуць падзеленыя пазьней. У Рэвізыйную Камісію ўвайшлі: Натальля Русак, Рагнеда Гутырчык і Ірэна Азарка.

Прысутная на Сходзе старшыня Галоўнае Ўправы АБАМ Рая Станкевіч выказала некаторыя парады што да будучай дзейнасьці Аддзелу. Сход закончыўся агульным прапяяньнем беларускага нацыянальнага гімну.

АГУЛЬНЫ СХОД БАЗА Ў НЬЮ ДЖЭРЗІ

17 лістапада сёлета адбыўся Агульны Перавыбарны Сход Аддзелу Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў Нью Джэрзі. Сход адчыніў заступнік старшыні Аддзелу Пётра Кажура й папрасіў прысутных хвілінай цішыні ўшанаваць памяць тых сяброў, што адыйшлі ў вечнасьць. У Прэзыдыюм Сходу былі выбраныя сп. Аляксандар Стагановіч за старшыню й сп. Васіль Стома за сакратара.

Пасьля справаздачаў Управы Аддзелу, Жаноцкай Сэкцыі, кальпартэра прэсы й Кантрольнай Камісіі, Сход даў старой Управе абсалюторыюм.

У новую Ўправу Аддзелу выбраныя: Сяргей Гутырчык — старшыня, Пётра Кажура — заступнік старшыні, Васіль Стома — сакратар, Янка Азарка — Скарбнік, Юрка Станкевіч — культурны рэфэрэнт і рэфэрэнт вонкавых дачыненьняў. Апрача гэтага, быў дакааптаваны ў склад Управы рэфэрэнт справаў моладзі, якім звычайна бывае старшыня Аддзелу Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі, у дадзеным выпадку сп-чня Анна Бойчук.

У кантрольную Камісію выбраныя: В. Р., Ніна Стома й Уладзімер Машанскі.

Сход закончыўся прапяяньнем беларускага нацыянальнага гімну.

В. С.

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION. Inc.

Subscription $ 6.00 yearly.

„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце.
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне.
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.
Незамоўленыя рукапісы назад не зьвяртаюцца.
Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам аўтара, могуць выражаць пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

КУЗЬМА ЧОРНЫ

НА 30-Я УГОДКІ АД СЬМЕРЦІ

30 год таму — 22 лістапада 1944 году раптоўна памёр найвыдатнейшы беларускі празаік, якога мела беларуская літаратура да гэнага часу — Кузьма Чорны. Паводля верагодных вестак зь пісьменьніцкага асяродзьдзя БССР, сьмерць ягоная наступіла ад апаплектычнага ўдару пасьля таго, як пісьменьнік атрымаў **тэлефанічны выклік у НКВД.** Навет і ў гэным часе, пад канец вайны, калі ўся Беларусь была ўжо занятая савецкай арміяй, за пісьменьнікам пільна сачыла зыркае вока савецкіх органаў бясьпечнасьці. А на працягу амаль усяго звыш 20-цігадовага пэрыяду свае творчасьці быў Кузьма Чорны аб'ектам самаволі й зьдзеку з боку партыйнае крытыкі й цэнзуры. За колькі месяцаў да свае сьмерці ў дзёньнікавым запісе за 9 ліпеня 1944 году Кузьма Чорны скардзіўся:

„Думаю аб той горкай праўдзе, што ніколі ня меў магчымасьці пісаць тое, што самае важнае беларускай літаратуры і дзе-б сапраўды павярнуў-бы горы. А то ўсё пішу на ўсякія прамежныя тэмкі, пасьля якіх думаў, што пазатыкаю горлы дурням і брахуном і тады ўжо вазьмуся за тое вялікае, што хачу і магу напісаць. Дай Божа пасапраўднаму ачуняць. Пасьля вайны буду пісаць як хачу і магу".

Гэтаму жаданьню пісьменьніка ня суджана было збыцца. Праўда, 20-я гады ў творчасьці Кузьмы Чорнага былі ўсё-ж спробай „пісаць тое, што самае важнае беларускай літаратуры". Пачаўшы сваю літаратурную дзейнасьць у 1923 годзе апавяданьнем „На граніцы" ды выпусьціўшы, пачынаючы ад 1925 году, адзін па адным колькі зборнікаў сваіх апавяданьняў, Кузьма Чорны, не пакідаючы жанру апавяданьня, перайшоў у 1927 годзе першым сваім раманам „Сястра" і да вялікіх эпічных жанраў. Раман гэты, як і наступны ягоны раман 1928 году „Зямля" засьветчылі пра дасягненьне пісьменьнікам ягонае творчае сталасьці. Але, як сьцьвярджае ведамы крытык Алесь Адамовіч у сваёй выдатнай і, на нашую думку, найлепшай, што зьявілася дасюль пра Кузьму Чорнага, працы „Маштабнасьць прозы", выдадзенай у 1972 годзе, **„Пераход ад раньняга Чорнага да сталага быў значным творчым ростам, але рост гэты адбываўся ў такіх умовах, калі непазьбежны былі страты. І, відаць, не малыя, калі ўжо ў самым канцы жыцьця Чорны з болем адзначыў у сваім дзёньніку, што пісаў ня тое і ня так, як мог-бы. У гэтым трагічным прызнаньні ёсьць і сум па ўсяму добраму, што не забраў у дарогу, калі пасьля раманаў „Сястра" і „Зямля", адразу-ж блякіраваных вульгарызатарскай крытыкай, перайшоў пад пільным яе вокам да раманаў „Ідзі, ідзі", „Бацькаўшчына . . ."**

У часапісным варыянце згаданае працы Алеся Адамовіча „Маштабнасьць прозы", надрукаваным у **1969 годзе ў „Полымі" пад загалоўкам** „Шырыня пісьменьніцкага сьвету" ды неўзабаве войстра заатакаваным тагачасным сакратаром ЦК КПБ Станіславам Пілатсвічам, знаходзім вельмі важнае сьцьверджаньне, якое ў кніжным выданьні гэнае працы ў 1972 годзе было ўжо вычыркнутае. Алесь Адамовіч цьвердзіў там, што ў гэных 20-х гадох Кузьма Чорны быў **„багацейшы, чым нам здавалася. На столькі багацейшы, што 30-я і 40-я гады нават не ўвабралі ўсяе тае бурнай плыні, імя якой — Кузьма Чорны 20-х гадоў, і плынь гэтая падземнай ракой выйшла ў 60-я гады, намнога ўзьняўшы ўзровень сучаснай маладой прозы".**

Да гэтага неабходна дадаць і тое, што 20-я гады ў творчасьці Кузьмы Чорнага былі зьвязаныя зь ягоным належаньнем да літаратурна-мастацкага згуртаваньня „Ўзвышша". А ягоная роля ў гэтым згуртаваньні ня абмяжоўвалася ягоным у ім старшынствам на працягу ўсяго існаваньня „Ўзвышша", а расьцягвалася й на сфэру ідэйных і эстэтычных праблемаў узвышэнства.

Пасьля зьяўленьня раманаў „Сястра" й „Зямля" становіцца Кузьма Чорны аб'ектам сыстэматычных нападаў партыйнае крытыкі й зьдзекаў цэнзуры. Ужо напрыканцы 20-х гадоў, каб мець магчымасьць друкавацца, пачынае ён паддавацца цэнзурнаму ціску, пад цяжарам якога йдзе на найвялікшую для запраўднага пісьменьніка ахвяру — пачынае псаваць і нявечыць свае творы. Гэтак, на патрабаваньне цэнзуры, ім „дапісваецца" ў 1929 годзе аповесьць „Лявон Бушмар" з мэтаю аслабіць і знэўтралізаваць зырка адмаляваную ў ёй постаць „чалавека зямлі", паводля савецкае тэрміналогіі, „кулака". Не зважаючы на гэта, партыйная крытыка назвала й гэты твор рэакцыйным. Пад цэнзурным ціскам Кузьма Чорны зусім нявечыць свой раман „Ідзі, ідзі", задуманы ў глыбока нацыянальным духу й пачаты друкам у 30-м годзе. У 31-м годзе пісьменьнік цалкам перарабляе напісаную ім раней аповесьць „Вясна", зьмяняючы пасялкова-прышчэпаўскі фон сюжэту на калгасны. А пачаты яшчэ ў 27-м годзе й ведзены на тым-жа пасялкова-прышчэпаўскім фоне раман „Вецер і пыл" змушаны быў пакінуць, хоць твор гэты ўважаў ён за найдаражэйшую яму справу.

Гэтак „раззбройваўся" й „перабудоўваўся" Кузьма Чорны на хаду, як казалася тады, аднак поўнасьцяй перабудавацца яму ўсё-ж не ўдалося. Праўда, выдадзены ў 32-м годзе раман „Бацькаўшчына", а ў 35-м раман „Трэйцяе пакаленьне" партыйная крытыка прызнала найлепшымі творамі ня толькі Кузьмы Чорнага, а й усяе беларускае літаратуры. Ды і ў гэтых раманах крытыка знайшла, што некаторыя вобразы камуністых пісьменьніку не ўдаліся.

Цанаю спакарэньня й крыўленьня душой выратаваўся быў Чорны ад выгнанскае долі непакорных сваіх сяброў у беларускай літаратуры ў 30-я гады. Аднак у вапошняй фазе славутае яжоўшчыны арыштаваны быў і ён. І толькі канец гэнае яжоўшчыны выбавіў пісьменьніка ад далейшых вынікаў тае долі: пасьля васьмімесячнага зьняволеньня быў ён выпушчаны.

Багатая літаратурная спадчына Кузьмы Чорнага толькі цяпер дачакалася больш-менш поўнае рэгабілітацыі. У 1972 годзе было пачатае, а ў годзе 1975 мае быць закончанае выданьне „Збору твораў у васьмі томах" Кузьмы Чорнага. У 3-м томе гэтага выданьня зьявіўся ўжо й першы раман Кузьмы Чорнага „Сястра", які, пасьля надрукаваньня яго ў 1927-28 годзе ў часапісе „Ўзвышша", кніжным выданьнем пазьней ня выдаваўся й стаўся наагул забытым. У вапошніх тамох васьмітомніка маюць быць надрукаваныя ўпяршыню філязафічны раман ваеннага часу „Млечны шлях", а таксама незакончаныя раманы „Вецер і пыл", „Заваёва сьвету", „Захаду і Ўсходу", „Судны дзень" ды многія публіцыстычныя й крытычныя артыкулы, што ў шасьцітомавае выданьне „Збору твораў" 1954-55 гадоў ня былі ўлучаныя.

Аднак няма пэўнасьці, ці гэтыя творы ня будуць паабразаныя цэнзурай, як гэта сталася з тымі ваеннымі творамі пісьменьніка, што зьявіліся ў згаданым шасьцітомніку 1954-55 гадоў. Пра творы гэтыя Алесь Адамовіч у сваёй працы „Маштабнасьць прозы" згадвае, як пра скарочаныя „рэдактарскія варыянны".

Не зважаючы на сьцьверджаньне й самым **пісьменьнікам, што ён быў** змушаны пісаць ня тое й ня гэтак, як **хацеў і мог, ягоная літаратурная** спадчына мае для гісторыі беларускае літаратуры нязвычайна вялікую каштоўнасьць у сэньсе літаратурна-мастацкім. Як сьцьвярджае сяньняшняя літаратурная крытыка, Кузьма Чорны ў беларускай мастацкай прозе пралажыў шлях да мастацкіх узвышшаў цераз шырокае засваеньне ўсяго лепшага ў сусьветнай літаратуры, застаючыся пры гэтым глыбака нацыянальным пісьменьнікам. Наватарская роля Кузьмы Чорнага і ў тым, што ён першы ў беларускай прозе, паглыбіўшыся ў жыцьцё, у глыбокі псыхалягічны аналіз духовага сьвету сваіх пэрсанажаў, стварыў тыпова **нацыянальныя характары. Кузьма** Чорны быў найбольш беларускім пісьменьнікам і моваю сваіх твораў, усьцяж рупячыся, каб літаратурная мова мела, як ён выражаўся, „беларускую моўную стыхію".

Дзякуючы гэтым сваім дасягненьням, Кузьма Чорны распачаў новы, вышэйшы этап у разьвіцьці беларускай мастацкай прозы. Найлепшыя маладзейшыя й маладыя беларускія сучасныя пісьменьнікі сяньня плёна вучацца на літаратурнай спадчыне Кузьмы Чорнага, знаходзячы ў ёй **шмат каштоўнасьцяў для свайго** творчага росту.

А. — С.

1000-ГОДЗЬДЗЕ БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАСЬЦІ

„ГАСПАДАР" І „ГАСПАДАРСТВА"

Князі асобных беларускіх (аўтар ужывае — „вялікалітоўскіх" — Рэд.) княстваў зваліся „Вялікія Князі". Гэтым яны паказвалі, што княства іхнае незалежнае, бо вялікі князь ня можа быць залежным ад вялікага князя іншага краю. Гэты тытул адылі быў недастатковы, патрэбны быў яшчэ тытул, над каторы не магло быць вышэйшага. І слова на гэткі тытул яны знайшлі ў мове свайго народу. Было ім слова „гаспадар". У гэтым слове нарасьцень-суфікс -ар, а складаны карэнь „гаспад" (з гость-под), той самы, што ў „Господь", „господь" (або „Господ", „господ") і Спадар, спадар. Другую складовую частку яго знаходзім у жмудзкім Vešpatys — „Усемагучы:: (Бог) і ў санскрыце Patyh — „багіня". Тэрмін „гаспадар" азначае чалавека, што нікому ня служа, ад нікога незалежны. Побач з формаю „гаспадар" была форма „аспадар" (з адпалым г) і дыялектная форма „гаспудар" (з чаго з выпадам п — „гасудар"). Прыкладам, на чары Чарнігаўскага князя Валадзімера Давідовіча (да 1151 г.) ёсьць гравюра: „А се чара кня(зя) Володимерова Давидовча. Кто из нее пь, тому на здоровье. А хваля Бога (и) своего осподаря великого кня(зя)".

Калі перадаць гэта цяперашнім правапісам, дык будзе гэтак: „А вось чара князя Валадзімеравага Давідавіча. Хто зь яе п'е, таму на здароўе. А хвалячы Бога й свайго аспадара Вялікага Князя". Чарнігаўшчына (цяпер тая, што на поўнач ад ракі Дзясны), як і ўся Севершчына — чыста беларускія. Цікава, што і ў гэтым кароткім выразе ёсьць аж чатыры асаблівасьці беларускае мовы: словы: чара, аспадар; гукавыя рысы: Володимерова (зь е, а ня и); здоровье — здароўе (а не здоровля, як паўкраінску). Чара гэтая перахоўваецца ў ленінградзкім Эрмітажу.

Як асобныя беларускія княствы зьліліся ў вадно сваё задзіночанае Вялікае Княства Літоўскае, дык і тытул „гаспадар" перайшоў на ягонага Вялікага Князя. Прыкладам: „А што мі ўскажаць аспадар мой, тое рад чыню" (Зь лісту намесьніка Луцкага XIV стг.). „Усі йменьня зрадніка такога міма дзяцей на нас гаспадара ку столу нашаму Вялікаму Княству прыпадаці будуць" („Статут Вялікага Княства Літоўскага" 1588 г., б. 67). У значаньню „манарха Вялікага Княства Літоўскага" слова „гаспадар" на чужыя мовы ня перакладаецца. Прыкладам, у польска-ангельскім слоўніку, выдадзеным у Нью Ёрку ў 1965 г., ёсьць hospodar — hospodar.

Калі гаспадаром ёсьць жонка, дык яна — гаспадарыня. Прыкладам: „Тую-ж віну гаспадарыні караліцы заплаціці маець" (ліст-дакумэнт 1527 г.). Дачка гаспадарова — гаспадарычна (Аль кітаб Вольскага ў „Узвышшы" 1927 г.). Прыметнікам да „гаспадар" ёсьць „гаспадарскі" (Пісар гаспадарскі).

Калі манарха гаспадар, дык край, у якім ён гаспадар, ёсьць гаспадарства. Прыклады: „Старыя лісты гаспадарства ня мала сьветчаць аб сівой магутнасьці Лугвенева" (М. Гарэцкі „Ціхія песьні", б. 5). „Утварылася Беларуска-Літоўскае гаспадарства" („Полымя", № 5, 1927 г., б. 185). „Статут 1588 г. прымаўся, як на тэрыторыі гаспадарства праводзілася валочная памера" (Забела ў „Працы" Беларускага Дзяржаўнага Ўнівэрсытэту, № 20, 1928, б. 162). „Гэтым актам (25 сакавіка 1918 г.) Беларускі Народ станаўко выказаў сваю волю да стварэньня незалежнага гаспадарства" („Беларус", № 5 (51).

„Гаспадарствам" завуцца таксама гаспадары й гаспадарыні разам. Прыкладам: „Гаспадарства будзець несправядліва. Таковыі іх будуць воі баяра й слугі па іх прыкладзех" (Сказаньне аб Сівільле, надрукаванае ў Варшаўскіх Унівэрсытэцкіх Известиях у 1898 г.).

Прыметнікам да „гаспадарства" ёсьць „гаспадарствавы", рас. „государственный", „державный". Прыкладам: „Яшчэ за Вялікага Княства Літоўскага, Беларускі Народ, маючы праводную ролю ў арганізацыі гэтага гаспадарства, выказаў сваю духовую існасьць у гаспадарствавым ладзе" („Беларус", № 5(51). А гаспадарствавым ладам, гаспадарстваваю арганізацыяю ёсьць гаспадарстваваць. Прыкладам: „Твор, што ўскрашае гаспадарствавага дзеяча Залатога Веку нашае гаспадарствавасьці" („Беларус", № 5(51). Дыкжэ цяпер ёсьць ініцыятыва адзначаньня тысячных угодкаў беларускае гаспадарствавасьці.

А „гаспадарстваваць" значыць быць гаспадаром (Пахвала Вітаўту. Летапіс). Прыкладам: „Вялікі Князь Альгірд Гедымінавіч Літоўскі й Рускі, іспраўляючы ўрадна гаспадарства свае, не малы час гаспадарстваваў у Вялікім Княстве Літоўскім" (Повесьць пра паход Альгірда на Маскву). „Загаспадарстваваць" — пачаць гаспадарстваваць.

Іншыя гаспадарствавыя народы прынялі за тытул свайго манархі імя ранейшых вялікіх манархаў чужых народаў: Цэзара рымскага (кайзэр у Немцаў, кесар у Візантыйскай імпэрыі, цар у Баўгарыі), або Караля (Карль) Вялікага Сьвятога Рымскага Цэсарства Нямецкага народу (краль у Чэхаў і Сэрбаў, круль у Палякоў). Нашыя-ж прашчуры аддалі пяршынство слову свайму, ды найлепшаму, якое толькі можа быць. Гэтым яны паказалі, што ў іх ані ня было комплексу нацыянальнае ніжэйшасьці й далі гэтым адно із сьветчаньняў, што Вялікае Княства Літоўскае было ад самага свайго пачатку гаспадарствам беларускім, ды вельмі самаісным.

Назовам „гаспадар", „гаспадарства", й іншымі, утворанымі ад іх, ані ня перашкаджае тое, што „гаспадар" знача таксама гаспадар гаспадаркі, бо й гэты ня найміт, ня парабак, але на сваёй гаспадарцы незалежны, падобна, як гаспадар гаспадарства.

Вялікія князі маскоўскія (уперад яны зваліся суздальскімі) перанялі з часам зь Беларусі тытул „гаспадар". Спачатку ладны час яны ўжывалі розных формаў яго (господарь, осподарь, государь), а пасьлей, ужо будучы царамі й імпэратарамі, толькі „государь" аж да апошняга часу. Таксама „государство". І ваяводы Валоскі й Малдаўскі былі прыняўшы зь Беларусі тытул „гаспадар" („Господарь Молдавский". Гісторык Соловьев, IV, 256). У Расейцаў два назовы манархіі — „государство" і „держава", бо першы пераняты зь Беларусі.

Маскоўскія вялікія князі з часам пачалі звацца сябе царамі, пераняўшы гэты тытул з татарскае Залатое арды манарха якой, побач з „хан", меў тытул „цар". А званьне царамі ханаў Залатое арды праўдападобна да яе прынесьлі зь Візантыі сэктанты нэстаране. Манарха крымскіх Татараў (запраўды Туркаў) таксама, побач з „хан", зваўся „цар".

Тэрмін „гаспадарства" прыняў у мове беларускай яшчэ значаньне агульнага назову манархіі або рэспублікі незалежна ад гаспадарствавага ладу. Таксама ў малітве Спадаровай („Пацеры" ў каталікоў Беларусаў) мае быць гэтак: „Войча наш, Каторы ёсьць у нябёсах! Сьвяціся імя Тваё, прыйдзі гаспадарства Тваё . . .", бо Хрыстос, кажучы, як маюць маліцца, не назваў гаспадарства ані каралеўствам, ані царствам. Згодна з гэтым і тэрмін „гаспадар" мае значаньне агульнага назову асоб, што стаяць на чале гаспадарства (князь, цар, кароль, цэсар або імпэратар, прэзыдэнт і ін.). Прыклады: „Аспадар мой, вялікі кароль, даў мі намесьнічаці ў Луцку" (ліст Хв. Данілевіча, намесьніка Луцкага 1386-88 гг.). „Бог . . ., Каторы ёсьць Гаспадар над гаспадарамі" (з пасольскае прамовы Льва Сапегі 1600 г. Янчук: Нарысы . . ., б. 73). У вадным беларускім перакладзе Біблії ў кнізе Даніеля ўраднік караля Бабілёнскага кажа: „Баюся я гаспадара свайго царя . . ." („царя" тут, ведама, пад уплывам македонскім або баўгарскім, у якіх былі цары).

Слова „дзяржава" ў беларускай мове не абазначае „гаспадарства", але мае іншае значаньне. „Дзяржава" тым розьніцца ад „дзяржаньня", што гэтае апошняе — дзеяньне, а дзяржава — зямля, якую дзяржаць — рас. владение, польскае posiadłość, анг. possession.

Дзяржавамі пачалі звацца часьці ваяводзтваў, гаспадарствавыя двары, якія гаспадар даваў дзяржаць сваім адміністратарам-ваяводам або намесьнікам, званым з часам дзяржаўцамі. Землі й жыхарства, што падпадаюць пад гэткую адміністрацыйную дзейнасьць ваяводаў, ёсьць у іх у „дзяржаве", яны дзяржаць гэтыя землі ад Вялікага Князя. Вялікі князь Аляксандра абавязаўся дзяржавы прызначаць тым кандыдатам, якіх падаюць ваяводы (Любаўскі ў „400-леццe беларускага друку", б. 72).

Як дзяржаваю ёсьць зямля, якую хто-колечы дзяржыць, то й цэлае гаспадарства ёсьць дзяржаваю свайго Гаспадара, але толькі ўзглядам яго. Прыкл.: „За дзяржавы Жыгімонта Старога, за мітрапаліта Дзевачку . . ." (Баркулабаўскі летапіс). „Выдрукавана гэта кніжка малітвы (Малітаўнік Мамонічаў 1601 г.) . . . пры дзяржаве Гаспадара нашага . . . Жыгімонта трэцяга" „Дзяржаўца" той, хто дзержыць дзяржаву. У Вялікім Княстве Літоўскім дзяржаўцамі звычайна зваліся адміністратары гаспадарствавых двароў (Статут 1529, слоўнік). Дзяржаўцы загадваюць усімі землямі, што ў іх дзяржавах (Пічэта ў „Працы" Беларускага Ўнівэрсытэту, № 2-3, б. 241).

Д-р Я. Станкевіч

Заўвагі: бачыны ля пытаванага „Літоўскага Статуту" 1588 г. пададзены паводля перадруку гэтага Статуту ў Лаппы, а цытаты із Статуту 1529 г. паводля выдрукаванага ў 1960 г. гэтага Статуту ў Менску.

СЯБРОМ

Засьвецяць зоры зыбкімі вагнямі,
Сьвяты як Вечар зноў настане,
І мы прадзеднім звычаем зь сям'ёю
За стол засядзем із куцьцёю.

Тады ў падзякі слове ўспомніць міла,
Што больш нам доля пашчасьціла
За ўсе багацьці шчодрымі дарамі:
Лет зьбеглых шчырымі сябрамі.

Зь якімі ўцеху й боль дзялілі
І справы добрыя рабілі,
Што ў спор і звод, як здарыла часамі,
Стаялі ўпоруч разам з намі.

І ў сэрцы цёпла сьвятняю парою,
Што мы ня толькі між сабою
Ў сям'і на шчасьце выславім жаданьні,
Але й сяброў нам ідуць вітаньні.

Здалёк і зблізка, быць дзе давялося,
Ў нас думкі лучацца ў вадно ўсё
Й сябром на ўдань, сям'і ўсядно як роднай,
Ўздароўкі п'ем мы чаркі додна.

А ўвер каб быў ў прыяльным ўспамінаньні,
Яшчэ й пісьмом Вам шлем жаданьні:
Каб з Калядой к Вам радасьць завітала
Й Вас цэлы год не пакідала!

П. А.

УВАГА! **УВАГА!**

СПЫНЯЕМ ВЫСЫЛКУ ГАЗЭТЫ

з самага пачатку 1975 году бяз вынятку ўсім тым, што не аплацілі за яе падпіскі за бягучы год і не аплацяць яе найпазьней да канца 1974 году.

ЯШЧЭ АБ СУСТРЭЧЫ Й СУСТРЭЧАХ

Сёлетняя Сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі, арганізаваная БАЗА й ЗБК, што адбылася гэтым разам 31-га жніўня — 1-га верасьня ў Кліўленьдзе, дакладней — у беларускім Полацку, у газэце „Беларус" апісаная справядліва й аб'ектыўна. Навет і добра, што пададзеныя толькі пазытыўныя бакі гэтае Сустрэчы.

Цяпер я хацеў-бы сказаць крыху й пра адмоўныя бакі гэтае Сустрэчы. Можа якраз у будучыні ўдасца некаторых адмоўных бакоў унікнуць і пастарацца, каб сустрэчы былі цікавейшыя й лепш зарганізаваныя. Якраз мне самому мінулымі гадамі даводзілася быць у Камітэце арганізацыі гэтых сустрэчаў. Таму заўважыўшы свае памылкі й памылкі дзьвюх апошніх сустрэчаў, я й хачу гэтым разам выказаць свае заўвагі.

Вельмі шкада, што ніколі мы ў газэце перад сустрэчамі ня дыскутуем, якімі-б мы іх хацелі бачыць. Із сустрэчамі трэба быць вельмі асьцярожна, умела й цікава іх арганізаваць, бо, у праціўным выпадку, іх у будучыні можна давесьці да ліквідацыі. Гэтак ужо зьліквідавалася шмат цікавых і карысных мерапрыёмстваў. Прыкладам, нашыя суродзічы зь Беларускага Кангрэсавага Камітэту ўжо адбываюць толькі розныя палітычныя нарады штораз у іншым месцы, а ня сустрэчы. Калі, аднак, нельга ладзіць супольных сустрэчаў усіх Беларусаў, дык пажадана было-б, каб Беларускі Кангрэсавы Камітэт арганізаваў свае сустрэчы ў іншым годзе, а ня ў тым самым годзе й часе, што й сустрэчы БАЗА й ЗБК. Тады грамадзтва мела-б выбар, куды паехаць лепш, або, што яшчэ лепш, прыймаць удзел у вабедзьвюх сустрэчах. Трэба спаборнічаць, а не рабіць наперакор.

З прыемнасьцяй трэба адзначыць, што на дзьвюх апошніх сустрэчах — у Кліўленьдзе й Тароньце — вялікі ўдзел прыймала моладзь. Таму пажадана, каб моладзь была не як госьці, а як суарганізатары сустрэчаў.

Вымаганьні ўдзельнікаў сустрэчаў сяньня куды большыя, чымся былі раней. Прыкладам, сяньня цяжка ўявіць сабе афіцыяльны банкет і танцы без ахалоджваньня залі. Людзі едуць на сустрэчу, каб прыняць удзел у грамадзкіх мерапрыёмствах, сустрэцца із суродзічамі зь іншых асяродкаў, пабачыць добры беларускі канцэрт, адным словам, як кажуць, каб спалучыць карыснае з прыемным.

Кажная сустрэча прысьвечаная нейкай важнай нацыянальнай падзеі або ўгодкам. Заўсёды трэба старацца запрашаць кажным разам новых людзей на галоўных дакладчыкаў. Ато заўсёды тыя самыя людзі, што паказвае нашую зьбяднеласьць. У меру магчымасьці пажадана даручаць галоўныя даклады маладшым, бо ў будучыні яны-ж будуць гэтыя сустрэчы праводзіць. Заўсёды варта запрашаць на афіцыйную частку сустрэчы ўплывовых Амэрыканцаў, бо пры іхнай дапамозе можна выкарыстаць мясцовую прэсу й тым самым папулярызаваць нашае імя й нашую справу. За ўсякую цану трэба абмяжоўваць лішнюю бесканечную гаварню. Гэта робіцца толькі на агульных сходах, а не на важных афіцыйных банкетах. Старшыня Галоўнай Управы БАЗА кіруе ўрачыстасьцяй з прэзыдыяльнага стала, а не за сталамі, адкуль падносіць пісулькі для сьпікера, каму даць слова або каго прадставіць прысутным. Гэтую функцыю можа выконваць хтосьці з управы мясцовага аддзелу. Але заўсёды павінны быць прадстаўленыя прысутным нашыя заслужаныя людзі ў грамадзкім жыцьці, але не абавязкава, каб яны выступалі з прамовамі.

Звычайна некаторыя прамоўцы аж у газард уваходзяць. А часта ўжо згары ведама, што скажуць. Прыкладам, хіба ніхто ня будзе пярэчыць, што падручнікі беларускае мовы патрэбныя. Але падрабязна інфармаваць, рабіць справаздачу пра збор грошай на выданьне падручніка на гэткіх афіцыйных банкетах, як сёлета ў Кліўленьдзе, не на месцы. Нельга ўважаць, што разьвіцьцё селішча Полацак менш важнае, чымся падручнікі. Але ніхто аб гэтым справаздачы не рабіў. Ці мо гэта вялікае жаданьне выступіць з прамовай, а тэма гэтай прамовы падбіраецца пазьней. Інфармацыі можна, навет і трэба рабіць, але іншым спосабам.

Мы тут згадалі пра гэты выпадак, як прыклад, што ня ўзгодненьня раней прамовы, інфармацыі на афіцыйным банкеце не пажаданыя. Тымчасам прамовы па пісульках чуць не сарвалі хоць і сьціплую мастацкую частку. Апрача гэтага, трэба зрабіць дакор удзельнікам Сустрэчы, якія не паведамілі наперад, што прыймуць удзел у банкеце. На банкеце было 60-70 асобаў больш, як спадзяваліся арганізатары Сустрэчы. Абслуга дастаўляла ўжо ў часе, калі трэба было пачынаць праграму, сталы й крэслы. Зусім свабодна можна было частку праграмы ў гэты час правесьці, а не чакаць, пакуль абслуга ўсё ўладзіць.

Канцэртам трэба адводзіць адно з важнейшых месцаў на сустрэчах. Для ўдзелу ў праграме канцэртаў трэба запрашаць штораз новых удзельнікаў. Прыкладам, у Нью Джэрзі штогод адбываюцца мастацкія фэстывалі Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі, што цешацца вялікім посьпехам. Адзін з гэткіх фэстываляў адбыўся якраз у Кліўленьдзе. Там прысуджаюцца ўзнагароды за найлепш выкананыя канцэртныя нумары. Чаму-б адну зь першых не запрасіць маладзежную арганізацыю, навет, калі трэба, заплаціць і кошты падарожжа ды хоць і сьціплы ганарар. Тады напэўна больш прыяжджала-б моладзі із сваймі бацькамі. А мы ўжо ня гэтак бедныя, каб гэта зрабіць. Гэтым мы заахвоцім моладзь адмыслова рыхтавацца да сустрэчы.

Нам здаецца, што на сустрэчах трэба ладзіць мастацкія выстаўкі. Цірааз даводзіцца чытаць у газэце, што гэткія выстаўкі ў нас ладзяцца. На апошняй сустрэчы былі дзьве выдатныя нашыя мастачкі, а выстаўка іхных працаў ня была наладжаная.

Без спартовай праграмы цяжэй заахвоціць моладзь да ўдзелу ў сустрэчах. Перад апошняй Сустрэчай моладзь зь Нью Ёрку прыслала ліст, што калі ня будзе сустрэчы спартовай, то ня шмат хто з моладзі прыедзе на Сустрэчу. Навет гэткая, здавалася-б, дробная справа, як аркестра да танцаў, мае вялікае значаньне. Аркестра падымае настрой, а ня псуе яго. Трэба рупіцца, каб аркестра ўлучала й беларускі рэпэртуар. Калісьці на сустрэчы ў Кліўленьдзе аркестра мела добра падрыхтаваны беларускі рэпэртуар, што навет нябожчык кампазытар М. Куліковіч быў задаволены. І толькі дзіву даешся, дзе можна было знайсьці горшую аркестру, як на апошняй Сустрэчы ў Кліўленьдзе.

Зразумела, арганізаваць добрую й цікавую сустрэчу — ня лёгка. Заўсёды сустрэнешся з рознымі непрадбачанымі праблемамі. Але ўжо загадзя трэба ведаць гасьцей на галоўныя прамовы, каб можна было іх уставіць у запросіны. Запросіны трэба рассылаць загадзя, пажадана каб іх друкавала Галоўная Управа БАЗА й мясцовым Аддзелам, дзе сустрэча адбываецца.

А нашым суродзічам з Канады трэба ўсьведаміць сабе, што сустрэчы ня дэлегацкія, а масавыя. А то ствараецца ўражаньне, што нашыя суродзічы з Канады едуць на сустрэчу дэлегатамі, а ня масава.

Рэжа вуха й тое, калі старэйшыя (і то заўсёды тыя самыя) у сваіх прамовах на сустрэчах усё даюць тыя самыя „павучаньні" ўжо дарослым і тым самым людзям. У „Беларусе" ў артыкуле „Думкі на тэму апошняе Сустрэчы" ёсьць гэткі выраз: „...адказаў дарослы ўжо джэнтэльмэн Васіль В ..." Дык ці патрабуе гэты дарослы чалавек слухаць усе тыя „павучаньні", якія слухаў, будучы яшчэ малым. Мы забываемся, што зь ім ужо можна толькі дагаварыцца, а не ўважаць, што яму трэба яшчэ дыктаваць, як у тэй чацьвертай клясе гімназіі.

Магчыма, што ў будучыні Полацак станецца сталым месцам сустрэчаў Беларусаў, калі там пабудуецца прыгожая заля. А зь іншых беларускіх асяродкаў ЗША й Канады вельмі выгадна даяжджаць у Полацак.

С. Сус
Кліўленд, 1974.

НАВОДКА НА БЕЛАРУСІ

Вялікая наводка наведала ў начатку лістапада сёлета частку Заходняй Беларусі, сумежную з Польшчай, — паведаміла за агенцтвам Ройтэр канадыйская газэта "The Montreal Star" (12. XI. 74). Паводка, якая адрэзала звыш 500 вёсак, была спрычыненая ўраганам. Вайсковыя гэлікоптэры забясьпечвалі ўсім неабходным людзей і жывёлу адрэзаных вёсак.

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ АШАВЫ

Група ўдзельнікаў экскурсіі ў Ашаве. Беларускія ўдзельнікі экскурсіі Сп-ва Марыя й Антон Маркевічы паказаныя на фото стрэлкамі

У 1924 годзе Ашава была інкарпараваная як горад (35 міляў на ўсход ад Таронта з жыхарствам звыш 100 тысячаў чалавек). У сувязі з гэтым тут вельмі ўрачыста праз колькі тыдняў сьвяткаваўся Залаты Юбілей гэтага гораду з рознага характару імпрэзамі. Не забылася Гарадзкая Управа Ашавы запрасіць і Антарыйскую Асацыяцыю Этнічнай Прэсы наведаць Ашаву ў форме экскурсіі, што адбылася 14 верасьня.

Прадстаўнікі этнічных газэтаў мелі добрую нагоду азнаёміцца з важнейшымі аб'ектамі гораду, ягонымі дасягненьнямі, а таксама з плянамі на будучыню ды сустрэцца з гарадзкімі ўладамі. Спачатку агледзелі мы будынкі Гарадзкой Управы, пляц, Бібліятэку й Галярэю, якую падараваў гораду „Анкл Сэм" Мэк Лафлын — славуты на ўсю Канаду міліянэр і заснавальнік аўтамабільнай індустрыі ў 1907 годзе ў гэтым горадзе, увайшоўшы пазьней у супалку з кампаніяй Джэнэрал Моторс, у якой ужо выпрадукавана звыш восем міліёнаў аўтамабіляў.

Прыемна было пабываць і ў Дургам Каледжы, дзе вучыцца добрых пару тысячаў студэнтаў у дзень, а вечарамі якіх пяць тысячаў курсантаў на розных курсах. На супольную перакуску ў парку Парквуд побач з палацам „Анкл Сэма" (дарэчы сказаць, што парк гэты падобны да Вэрсальскага, і ён падараваны гораду нядаўна памерлым „Анкл Сэмам" Мэк Лафлынам, які пражыў 101 год) зьявіліся шмат якія раднікі Гарадзкой Управы з жонкамі ўлучна з Мэрам гораду Джэймсам Патыкэры, фэдэральным паслом ад НДП Эдам Бродбэнтам (ён-жа й кіраўнік фракцыі НДП у Ашаве) і іншымі гасьцямі. Прадстаўнікі прэсы былі цёпла прынятыя й шчыра вітаныя. Быў тут і прадстаўнік Джэнэрал Моторс сп.. Сандэрсэн, які вычарпальна паінфармаваў аб разьвіцьці й плянах гэтае вялікае карпарацыі.

Далейшая праграма складалася з наведаньня мясцовых этнічных цэнтраў: італьянскага, вугорскага, польскага (тут быў узапраўды вельмі мілы для ўсіх пачастунак) і ўкраінскага, а таксама ўкраінскага касьцёлу й царквы. Вельмі цікавым аказаўся Музэй Аўтаў, які тут існуе ад колькіх гадоў і мае даволі рэдкія прататыпы найстарэйшых мадэляў аўтаў.

Увечары горад даў у гонар экскурсантаў у залі Асацыяцыі Польскіх Вэтэранаў прыняцьцё зь вячэраю, куды прыбылі й іншыя высокія госьці. Чакалі мы й даст. Міністра Джана Манро, які нядаўна быў назначаны міністрам, адказным за шматкультуралізм, на месца даст. С. Гайдаша, але затрымалі яго службовыя абавязкі. А таму ён дэлегаваў сп. Фэрдынанда Вайоля, які прачытаў прамову няпрысутнага міністра. У прамове гэтай Міністар абяцаў і далей праводзіць урадавую палітыку шматкультур'я, як і ягоны папярэднік С. Гайдаш. Тут быў перададзены для Асацыяцыі Этнічнай Прэсы на рукі ейнага старшыні сп. Маўко чэк на 6 тысячаў даляраў. Было прыабяцана й збольшаньне дзяржаўных рэклямаў у этнічных газэтах.

На заканчэньне вельмі хочацца падзякаваць сп. П. Чэкуту, нашаму афіцыйнаму кіраўніку (ён урадавец Управы гораду й належыць да Асацыяцыі Этнічнай Прэсы) за ягоную добрую апеку на працягу цэлага дня.

Цешыць яшчэ й тое, што ў горадзе гэтым некалькі сотняў беларускіх сем'яў знайшлі працу, хлеб і дабрабыт. Мне тут давялося шмат зь кім пазнаёміцца й распаўсюдзіць ладне інфармацыйнай літаратуры пра Беларусь

Антось Маркевіч

ДЗЕ ПЯЮЦЬ САЛАЎІ Й ДЗЯЎЧАТЫ

Я тыя лугі ўсе па паху пазнаю,
Па смаку ваду з тэй бруі адгадаю.

Уладыслаў Сыракомля

Там, дзе вялікую гістарычную дарогу із захаду на ўсход перасякае родны Нёман, ня мог не зьявіцца ім народжаны ўтульны горад. Хоць пазьней тут гасьцінец зьмяніла шаша, потым да яе далучылася чыгунка, а нарэшце й аўтамагістраля, але на працягу стагодзьдзяў перад тым менавіта адсюль распачынаўся па ім водны шлях на захад. І хай сабе саветчыкі, тыцкаючы пальцам у сучасныя тутэйшыя дробныя прадпрыёмствы накшталт харчкамбінату па вытворчасьці мочаных яблыкаў, зьедліва, дзеля кантрасту, спасылаюцца на абкарнаную імі цытату з 3-га тому „Живописной Россий" (СПБ. 1882 г.): „Стоўбцы — гэта нікчэмнае маленькае мястэчка", і дарма таксама, што няма яго чамусьці на выдадзенай ў 1613-м годзе ў Амстэрдаме Радзівілаўскай карце Літвы, але-ж стаўся ён мястэчкам вылучна ў выніку паняволеньня ўсяе Беларусі ня гэтулькі маляўнічай, колькі драпежнай царскай Расеяй.

Наўсуперак ігнаранцыі з боку кагадзе адзначанае карты, з датаванага 1667 г. тэстаманту менскага радцы Хведаровіча („Белоруссйя в эпоху феодализма". Том 3. Менск. 1961 году), ведаем, што сваёй жонцы, паміж рознага іншага, ён адказаў 85 бочкаў солі, якая „знаходзіцца ў Стоўбцах у сьвірне шляхотнага пана бурмістра Шышкі", ды 15 бочкаў яе там-жа ў іншым месцы. Варта ўявіць сабе, якую значную каштоўнасьць уяўляла за тыя часы прывозная здалёку соль, як і тое, што прызначалася яна, пэўне, для далейшага перавозу Нёмнам да Прусаў, а нарэшце й наяву ў Стоўбцах свайго магістрату, каб пераканацца ў ягоным тагачасным росквіце. І ня менш характэрным зьяўляецца прыгадваньне далей у тым-жа тэстаманьце „гэбрэя Товія Нараховіча із Стоўбцаў, вінаватага па заемнаму лісту 1410 злотых", што гаворыць толькі аб вялікіх тутэйшых гандлёвых апэрацыях.

Дый ці толькі купцамі славіліся Стоўбцы? Як сьветчыць З. Капыскі ў сваёй працы „Эканамічнае разьвіцьцё гарадоў Беларусі" (Менск. 1966 г.), яшчэ ў грашовым выплаце Віцебскае эканоміі за 1641 г. прыгадваюцца стаўбцоўскія цесьляры па рамоньце суднаў і самы фах іхні зьяўляўся вельмі паказальным для Стоўбцаў, дзе адна з вуліцаў ня выпадкова называлася Румовай. Навет із значна пазьнейшай справаздачы Горадзенскага губэрнатара за 1851 год, відаць, што за той год ад Стоўбцаў накіравалася ўніз па Нёмну 107 плытоў і 327 суднаў, накладзеных салам, паташом, сольлю, тутуном, сьпіртам, цэглай, мылам, смалою і шмат чым іншым аж да транзытных чыгунных і зялезных вырабаў. Гэтая буйная прыстань пачала занепадаць толькі тады, калі ў 1871 годзе праз Стоўбцы прайшла Маскоўска-Берасьцейская чыгунка, і Нёман такім чынам згубіў сваё ранейшае гандлёвае значаньне, але стаўбчане паступова перайначыліся з воднікаў у чыгуначнікі. Сымптаматычна, што галоўнай вуліцай у горадзе, замест Румовае, сталася Менская, якая вяла ад Рынкавае плошчы да вакзалу, а на Прыпольнай вуліцы зьявілася вялікае вагона-рамонтнае дэпо, дзе колішнія стырнікі працавалі сьлёсарамі.

Аднак самая назва гораду дагэтуль сьветчыць аб ягоным водным паходжаньні, аб блізкім сваяцтве зь Нёманам. Паводля плыткіх домыслаў В. Жучкевіча ў „Тапаніміцы Беларусі" (Менск. 1968 г.), яна нібы паходзіць ад „стаўбоў", якімі калісьці была адзначана дарога да пераправы праз раку, але чаму Беларусы раптам пачалі называць слупы „стаўбамі", саматужны аўтар ня тлумачыць, а гэтае дзівосна, бо на старабеларускай мове пад „стоўпамі" разумеліся вежы. Некаторыя з тубыльцаў сьцьвярджаюць быццам да паходжаньня назвы іхняга гораду спрычыніліся два вялікія слупы-помнікі, якія з даўніх часоў стаялі на Менскай вуліцы, пакуль іх у ганебны спосаб ня зьнішчылі Палякі, аднак зноў-жа зь якое рацыі яны меліся мянавацца „стаўбамі". І толькі нешматлікія із стаўбчанаў прыпушчаюць, што яна паходзіць ад „стаўбаваньня", як мясцовы паветызм называе вязаньне бёрнаў у плыты. І больш чым верагодна, што апошняе адпавядае праўдзе.

Той, хто паходзіць із Стоўбцаў, або калі небудзь наведваў іх, ніколі не забудзе ягоныя прыгожыя, брукаваныя, абсаджаныя таполямі й каштанамі, акацыямі й ліпамі вуліцы, як Менская й Віленская, Паштовая й Школьная, Шпітальная й Падгорная. Палякі накінулі ім назвы Пілсудзкага й Баторага, Расейцы — Горкага й Леніна, Гагарына й Цітова, аднак яны ня згубілі сваю ранейшую беларускую своеасаблівасьць. Няма тут, праўда, замкаў і палацаў, як у недалёкіх ад яго Нясьвіжу, Любчы й Міры, але хіба толькі ў іх палягае непаўторная адменнасьць нашае краіны? Дык пройдземся ў пошуках гэтага ранейшага па вуліцах сучасных Стоўбцаў.

На рагу Падгорнае вуліцы й Царкоўнага завулку ўзвышаецца мураваная царква ў імя праведнае Ганны, маці Найпрачыстае Дзевы Марыі, у якой і цяпер адпраўляецца Божая Служба. Яна пабудаваная ў 1825 г. княгіняй Ганнай Чартарыйскай у гонар свае нябеснае патронкі, і фэст, а разам зь ім вялікі кірмаш, прыпадаў тут на 25 ліпеня. Існуе паданьне, што княгіня прысутнічала на высьвячэньні царквы, але быццам ёй не спадабаліся заходнія рысы ейнае архітэктуры і таму яна больш сюды ніколі ня прыяжджала. А ці не паходзіць гэтае паданьне ад каго-небудзь з тых тутэйшых расейскіх запраданцаў, якому-б хацелася пабачыць на стаўбцоўскіх кумпалох маскоўскія цыбуліны?

І ня існуе цяпер на рагу Рынкавага пляцу й Менскае вуліцы мураваны дамініканскі касьцёл Марыі Магдалены. Пабудаваны, паводля „Белоруссии и Литвы" Б. Бацюшкава (СПБ. 1890 г.), у 1623 годзе, як касьцёл, ён быў за часы Расейскае імпэрыі прыстасаваны пад царкву, а потым Польшчай зьвернуты Беларусам каталіком, якія асабліва ўшаноўвалі ў ім кельлю сьвятога Фабіяна. За вайну гэты цікавы па сваёй архітэктуры касьцёл, на жаль, згарэў і цяпер на ягоным месцы зьявіўся стандартны будынак кінатэатру.

На Менскай вуліцы знаходзіцца старажытны праваслаўна-каталіцкі могільнік, пра які Уладыслаў Сыракомля з болем пісаў: „Магіла на стаўбцоўскім могільніку забрала ў мяне двух дзяцей — маю самую сьветлую надзею на будучыню". На ім нейкім цудам захавалася дагэтуль старадаўная драўляная царкоўка. Яна сьпярша належыла праваслаўным, але ў 1928 г. у ёй заснавалася ўсходня-каталіцкая парахвія, дзе нейкі час сьвятарыў вядомы патрыёт а. Леў Гарошка, ужываючы ў сваёй душпастырскай практыцы вылучна беларускую мову.

Паблізу ад гэтае царкоўкі пахаваны славуты Беларус Авэнір Касьценчык. Гэоргіяўскі кавалер, камандзер першага ў сьвеце 4-маторнага цяжкога самалёту-бамбардзіроўшчыка „Ільля Мурамец", ён, у веку 46 год, памёр у 1935 г. ад сухотаў. Адсюль-жа із Стоўбцаў паходзіць ведамы савецкі гэрой грамадзянскае вайны, камандзер Багунскага палка Мікола Шчорс. Калі ягоная матка пахаваная на тутэйшым могільніку, дык ён загінуў у 1919 г. у баю

КАНФЭРЭНЦЫЯ ЭЎРАПЕЙСКАЙ РАДЫ СВАБОДЫ

У сувязі з тым, што ў Жэнэве ў сучасны мамэнт узноўленая праца г. зв. Канфэрэнцыі Бясьпекі й Супрацоўніцтва з Масквою, скліканая зь ініцыятывы Масквы, Эўрапейская Рада Свабоды, прэзыдэнтам якое б. італьянскі міністар замежнага гандлю І. Маттэо Лёмбардо, а ганаровым прэзыдэнтам — Олье Біорн Крафт, б. міністар замежных справаў Даніі, склікала ў Цюрыху (Швайцарыя) міжнародную канфэрэнцыю на тэму „Вольнасьць, Нацыянальна-Дзяржаўная Незалежнасьць і Дэкалянізацыя". Канфэрэнцыя адбывалася 12-13 кастрычніка ў гатэлі „Атлянтык" у Цюрыху.

У Канфэрэнцыі прыймалі ўдзел прадстаўнікі вольных народаў сьвету, а таксама прадстаўнікі з вольных краёў сьвету паняволеных Масквою народаў. Беларусь рэпрэзэнтаваў Беларускі Вызвольны Фронт, што зьяўляецца раўнапраўным сябрам Эўрапейскае Рады Свабоды. Беларускую дэлегацыю ачольваў палкоўнік Д. Касмовіч. Старшынём Канфэрэнцыі быў кіраўнік Брытанскае дэлегацыі, а сакратаром — старшыня Швайцарскай дэлегацыі.

Швайцарац д-р П. Загэр, ведамы знаўца праблемаў Усходняе Эўропы й СССР, зрабіў даклад на тэму „Роля й вага нацыяналізму ў працэсе дэкалянізацыі расейскае імпэрыі". **Сп-ня Зузана Лябэн, вэдамая** француская публіцыстка й экспэртка праблемаў Далёкага Ўсходу, Кітаю й СССР, гаварыла на тэму „Хворая Эўропа". Яна дала некалькі цікавых праектаў, як выратаваць Эўропу ад бязупынных спробаў Масквы падпарадкаваць сабе Эўропу шляхам нутранае дывэрсіі. Сп. Я. Стэцько, б. прэм'ер Украіны, у сваім рэфэраце „Занядбаная патэнцыяльная сіла" ясна паказаў дынамічную й патэнцыяльную сілу паняволеных народаў і іхнае значаньне дзеля ліквідацыі апошняй у сьвеце каляніяльнай імпэрыі. Д-р Н. Тэадаровіч, прадстаўнічка Вольнай Беларусі, выдатная экспэртка рэлігійных пытаньняў у СССР, зрабіла глыбокі даклад на тэму „Рэлігія й атэізм у СССР". Яна ўсебакова й грунтоўна прааналізавала сытуацыю ўсіх рэлігіяў у СССР, у тым ліку й у БССР. **Сп. Дональд А. Мартын, Брытанец,** прамаўляў на тэму „Камуністычная эканамічная вайна". У сваім абшырным дакладзе ён давёў, што цяперашняя дактрына ковэргэнцыі й капэрацыі для Вольнага Сьвету шкодная. Ён запрапанаваў шэраг захадаў у кірунку эканамічнае вайны супраць Масквы.

Ад імя Беларусі выступаў галоўны кіраўнік Беларускага Вызвольнага Фронту сябра Эўрапейскай Рады Свабоды палк. Д. Касмовіч. У сваім дакладзе „Сытуацыя на Беларусі" ён выразна й дакладна насьветліў народагубную камуністычную палітыку Масквы на Беларусі й сучасны вызвольны супраціў народу супраць маскоўска-камуністычнай дыктатуры.

Вольныя прадстаўнікі паняволеных народаў у сваіх прамовах насьветлілі цяжкую долю сваіх народаў і стан сучаснага змаганьня з акупантам. **Усе яны сцьвярджалі** рост рэвалюцыйнага патэнцыялу гэтых народаў. Беларуская дэлегацыя прыймала актыўны ўдзел у дыскусіях Канфэрэнцыі, а таксама ў выпрацаваньні рэзалюцыяў. Напрыканцы Канфэрэнцыі аднагалосна былі прыняты Камунікат, запрапанаваны Брытанскай дэлегацыяй і прачытаны сакратаркай Брытанскай Рады Свабоды сп-няй Джэйн Бірвуд. У Камунікаце выказаныя наступныя думкі:

„Канфэрэнцыя Эўрапейскай Рады Свабоды сьцьвярджае, што рэальнай загрозай для эўрапейскага й сусьветнага супакою зьяўляецца створаная мілітарнаю сілаю й падтрымліваная ёю расейская каляніяльная імпэрыя ў Эўропе й Азіі. Дзеля гэтага ЭРС вымагае ад урадаў усіх заходніх дзяржаваў празь іхных міністраў у Жэнэве разглядаць неабходнасьць ліквідацыі расейскай каляніяльнай імпэрыі, як найважнейшага фактару дзеля **ўстанаўленьня** трывалага супакою й бясьпекі ў Эўропе.

„ЭРС уважае, што з дэкалянізацыяй Эўропы й паваротам да ў 1918-1919 гадох адноўленых нацыянальных дзяржаваў у Эўропе й Азіі — закончыцца нуклеарная й канвэнцыяльная мілітарная канфрантацыя, у выніку чаго — адразу наступіць у Эўропе адпружаньне.

„У выніку таго, што Масква выстаўляе сябе як сталага адваката нацыянальнай незалежнасьці былых каляніяльных народаў, ЭРС вымагае ад заходніх урадаў тарнаваць гэткі самы мэтад да ўсіх краёў, што знаходзяцца цяпер пад расейскім каляніяльным ярмом.

„З дэкалянізацыяй прыйдзе й разьвязаньне канцэнтрацыйных лягераў і лягераў прымусовае працы, канец русыфікацыі, рэлігійных і палітычных перасьледваньняў ды бесьперапыннай палітычнай вайны, прыйдзе аднаўленьне ня толькі вольнага выяўленьня волі й слова паняволеных народаў на сусьветным форуме, але й аднаўленьне іхных канстытуцыйных дзяржаваў.

„ЭРС падтрымлівае нацыянальна-дзяржаўную незалежнасьць усіх народаў Эўропы й Азіі ды асуджае бязупынныя высілкі дзеля далейшых расейскіх каляніяльных захопаў. Як прыклад інструмэнтаў расейскага каляніяльнага імпэрыялізму, ЭРС засуджае ўсім ведамы злачынны пакт **Молатаў-Рыбэнтроп.**

„Дзеля гэтага Эўрапейская Рада Свабоды вымагае ад заходніх урадаў прасачыць, якое значаньне могуць мець **для трывалага супакою** й бясьпекі ў Эўропе згаданыя прапановы, як для нутранай, гэтак і вонкавай палітыкі ў сьвеце да сучаснага эканамічнага крызысу, спрычыненага Расеяй, справакаванай нястачы энэргіі й іншых недахопаў, а таксама сыстэматычнага выкліканьня **індустыяльных неспакояў** і закалотаў, тэрору паветраных піратаў і наагул маральнага ўпадку, эканамічнай дэпрэсіі, што выяўляюцца ў эўрапейскіх народаў і цэлым сьвеце".

Камунікат і рэзалюцыі Канфэрэнцыі былі высланыя ў Жэнэву заходнім удзельнікам Канфэрэнцыі Бясьпекі й Супрацоўніцтва, дзяржаўным кіраўнікам у Вольным Сьвеце і прэсе.

Эўрапейская Рада Свабоды адважна падняла свой голас у абароне роўных людзкіх і нацыянальных правоў і годнасьці для ўсіх народаў, як вольных, гэтак і паняволеных Масквою народаў Эўропы й Азіі.

Беларускі Вызвольны Фронт выконвае перад сваім паняволеным народам свой ганаровы й цяжкі абавязак. Абавязкам усіх свабодалюбных Беларусаў супольнымі сіламі памагаць Беларускаму Вызвольнаму Фронту ў ягоным вызвольным змаганьні за правы свайго народу.

Удзельнік Канфэрэнцыі

СЭМІНАР БЕЛАРУСАВЕДЫ Ў НЬЮ ДЖЭРЗІ

Пры Ратгерскім штатным унівэрсытэце ў штаце Нью Джэрзі пачаў працаваць Сэмінар Беларусаведы зь ініцыятывы ньюджэрзійскага аддзелу Беларуска-Амэрыканскае Арганізацыі Моладзі й Беларускага Студэнцкага Клюбу Ратгерскага ўнівэрсытэту (старшыня сп. Юрка Азарка). Лекцыі ў праграме Сэмінару згадзіўся даваць, на грамадзкіх асновах, др. Янка Запруднік, выкладчык гісторыі Квінсаўскага Каледжу ў Нью Ёрку. Першая лекцыя на тэму „Беларуская нацыянальная сьведамасьць у 18-м і 19-м стагодзьдзях" адбылася 29 кастрычніка 1974 г. Паўтарагадзінны выклад і блізу гадзінная дыскусія закраналі, апрача працэсу станаўленьня нацыянальнае сьведамасьці, пытаньні гістарычнае тэрміналёгіі: зьмест гэтых тэрмінаў, як „Беларусь-беларускі", „Літва-літоўскі", „Паўночна-Заходні Край", „Заходняя Расія", і г. д. На лекцыі прысутнічала каля сарака асобаў студэнтаў, выкладчыкаў, бібліятэкараў, прадстаўнікоў беларускае грамады Нью Брансьвіку й Саўт Рывэру. Жвавая дыскусія пасьля выкладу сьветчыла пра вялікае зацікаўленьне пытаньнямі беларусаведы. У праграме Сэмінару будзе дадзеная сэрыя штамесячных выкладаў пра асноўныя аспэкты й праблемы беларускае гісторыі й сучаснасьці.

Наступная лекцыя заплянаваная на 26 лістапада 1974 году. Тэма: „Беларускі нацыяналізм і тэрыторыя Беларусаў".

СЬВЯТОЙ **ПАМЯЦІ**

МІКАЛАЙ ПЭНДА

народжаны 14 сьнежня 1908 году ў мястэчку Ўселюб, Наваградчына, адыйшоў у вечнасьць 18 кастрычніка 1974 году ў Кліўлендзе, пра што з сумам паведамляюць

Настаяцель Парахвіі, Парахвіяльная Рада, жонка, дачка і ўнук.

МІКАЛАЙ ПЭНДА

Сьв. памяці Мікалай Пэнда памёр пасьля даўгой нявылечальнай хваробы. Памёр у сваёй хаце, прыняўшы таінствы сьв. Споведзі й Прычасьця, якія даў яму Ўладыка Андрэй. Памерлы быў ня толькі прыкладным парахвіянінам БАПЦарквы, але ад пачатку ейнага аднаўленьня ў Нямеччыне бязь зьмены быў царкоўным старастам, верна выконваючы свае абавязкі аж да адыходу ў вечнасьць.

Паховіны адбыліся ў сыботу 19 кастрычніка. А 9:30 цела нябожчыка было перанесене з пахароннага дому ў Царкву Жыровіцкае Божае Маці, дзе была адпраўленая заўпакойная Літургія, тады на кліўлендзкім магільніку Рывэрсайд абрад паховінаў. Пасьля паховінаў у царкоўнай залі адбыўся жалобны абед.

У глыбокім смутку памерлы пакінуў жонку Дамініку, дачку Фаню й унука Валентына.

Няхай з Богам спачывае гэты незабыўны царкоўны слуга. Вольная амэрыканская зямля хай будзе яму лёгкай, а душа ягоная атрымае ўзнагароду за ягоную верную рэлігійную працу. Вечная Яму памяць!

ЦІ БУДУЦЬ ІСНАВАЦЬ САВЕЦКІЯ РЭСПУБЛІКІ?

На Калюмбійскім унівэрсытэце ў ў Нью Ёрку адбыўся 23 кастрычніка сёлета сэмінар на тэму „Ці выжывуць савецкія рэспублікі пасьля 1975 году?" Сэмінар быў арганізаваны Расейскім Інстытутам і Праграмай у Справах Савецкіх Нацыянальных Праблемаў Калюмбійскага Ўнівэрсытэту. Дакладчыкамі на сэмінары былі прафэсары Калюмбійскага ў-ту Эдвард Олўорст і Джон Газард ды праф. Алег Фэдышын, выкладчык Рычмандзкага каледжу. Тэма сэмінару была сфармуляваная ў сувязі з намерам савецкага кіраўніцтва перагледзець канстытуцыю СССР — пытаньне актуальнае йшчэ за часоў Хрушчова.

Тэза праф. Фэдышына была, што савецкія рэспублікі ў вельмі недалёкай будучыні будуць зьліквідаваныя, пра што сьветчыць, на думку дакладчыка, блізу вылучнае ўжываньне савецкай прапагандай апошнім часам гэткіх паняцьцяў, як „савецкі народ — новая гістарычная супольнасьць", „адзінства", „зьліцьцё нацыяў" і да гэтага падобнае.

Прафэсар Газард, наадварот, трымаўся пагляду, што скасаваньне савецкіх рэспублікаў стварыла-б цяжкасьці кіраваць дзяржаву; што пры сучасным росьце нацыяналізму ў сьвеце скасаваньне савецкіх рэспублікаў і вывад Беларусі й Украіны з Задзіночаных Нацыяў — рэч неверагодная; што савецкія рэспублікі могуць страціць частку сваіх эканамічных кампэтэнцыяў, але ўсё-ж застануцца, як **адміністрацыйныя** адзінкі.

Прафэсар Олўортс, старшыня сэмінару, заняў сярэдзіннае становішча. Ён выказаў думку, што магчыма будуць створаныя большыя рэгіянальныя адзінкі, з тэрыторыяў колькіх ранейшых рэспублікаў.

Сярод удзельнікаў сэмінару было праведзена апытаньне. Адказалі на яго 65 асобаў. Зь іх 70% выказалі пагляд, што структура Савецкага Саюзу тымчасам застанецца тэй самай; 30% — што зьмены будуць; але толькі 2% выказалі думку, што савецкія рэспублікі будуць поўнасьцяй скасаваныя.

Зь Беларусаў у сэмінары ўзялі ўдзел праф. Ант. Адамовіч, др. В. Кіпель і др. Я. Запруднік.

У дакладах і спрэчках часта згадвалася пра Беларусь у сувязі зь ейным сяброўствам у Задзіночаных Нацыях ды пажваўленым апошнімі гадамі разьвіцьцём беларускае культуры й беларусаведнае навукі.

Я. З.

зь пятлюраўцамі пад Карасьценям. Толькі гэтая сьмерць выратавала яго ад няўхільнае ў 30-х гадох пагібелі ў канцлягерах Сібіру. І мімаволі пры ўспаміне аб іх абодвух прыгадваецца „Цымбаліст" Рыгора Крушыны, які:

. . . пережыў усіх цароў на сьвеце,
Страхоцьце войнаў на сваёй зямлі,
І павырасталі на славу дзеці,
Ды за чужую славу паляглі.

Затое ў процілегласьць ім цалкам **належылі Беларусі два тутэйшыя** самаахвярныя змагары. **У вадлеглым** адсюль **на тры кілямэтры шляхоц**кім засьценку Акінчыцы нарадзіўся Фабіян Акінчыц. Эсэр па перакананьнях, ён ачольваў розныя патрыятычныя арганізацыі і **таму ў 1943** годзе загінуў у Менску ад кулі пагарджанага сталінскага папіхача, але-ж пэўне слаўна ён жыў, калі зь нянавісьцю прыгадалі яго савецчыкі ў сваёй энцыкляпэдыі. Із самых Стоўбцаў паходзіць Юры Сабалеўскі. Абраны беларускім народам **паслом у сойм, ён асабліва ўславіўся** там дэманстрацыяй у часе свае гнеўнае прамовы акрываўленай жандарамі беларускай кашуляй, **а пазьней** стаўся адным з арганізатараў векапомнае Сялянска-Работніцкае Грамады, за што пакутваў за кратамі Лукішкаў і **таму зусім натуральным** было, калі ўрэшце-рэштаў стаўбчанін Юры Сабалеўскі абняў пачэсную пасаду Віцэ-прэзыдэнта Беларускае Цэнтральнае Рады.

Ня можна ня цешыцца, што ў сучасных Стоўбцах, як не аднойчы інфармавалі завяртанцы, існуе нека-лькі бібліятэкаў з агульным кніжным фондам больш за 100 тысяч паасобнікаў, хоць, магчыма, на палову ён складаецца з маскоўскае прапагандовае макулятуры. Аднак зусім іншыя дачыненьні назіраюцца тут, як і ўсюды на Беларусі, да культуры беларускага народу. І доказ гэтаму можна знайсьці ў добрым нарысе **Кастуся Цьвіркі „Дарога ў** сто год", апублікаваным у № 6 „Полымя" за 1971 год.

На захад, у бок Любчы, а менавіта там, дзе, паводля ягонае прыгожае заўвагі:

За Стоўбцамі, дзе як паданьне ноч,
Каціў мне Нёман серабро да ног,

прылягае здавен-даўна да роднае ракі ахутаная паданьнямі маляўнічая вёска з паэтычнай назвай — Жукаў Барок. Гэта тут нейкі час у сваім **дзяцінстве жыў ведамы вучо**ны 18-га стагодзьдзя Саламон Майман, ці дакладней — Хэйман, які быў знаёмы з Кантам і Гётэ і выдаў на нямецкай мове каля 30 сваіх навуковых прац, а паміж імі клясычны „Вопыт трансцэндэнтальнай філязофіі". Адсюль-жа паходзіць вядомы беларускі паэта Вінцэсь Каратынскі, які із сардэчным болем запытваўся ў свайго прыгнечанага Расейцамі народу:

Чы-то так Бог судзіў з намі —
Прапасьць на век маскалямі?

Жукаў Барок знайшоў таксама адбітак і ў паэзіі і ў прозе сьлыннага вясковага лірніка Ўладыслава Сыракомлі і асабліва ўразіла яго старадаўная вуніяцкая царква, пра якую ён у сваіх „Вандроўках" запісаў: „Каля 1720 году залажыў Кароль Станіслаў Радзівіл, літоўскі канцлер". Хоць зьяўлялася яна каштоўным гістарычным і архітэктурным помнікам, якім захапляліся і Майман, і Каратынскі, і Сыракомля, але ўжо па вайне яе бяз усякае патрэбы разбурылі. Ейную багатую біблятэку, што складалася пераважна із старажытных друкаваных, а таксама рукапісных кнігаў, перавезьлі ў Стоўбцы, дзе, як сьцьвярджае адзін з „гэрояў" нарысу:

„— Што праўда — то праўда, кнігі мы спалілі. Звалілі к нам у качагарку, — прайсьці ня было як. Яны там доўга ляжалі. Кніг гэтых было можа дзьвесьце — цэлая гара. Усякія там былі — тоўстыя, счарнелыя, крыж залочаны пасярэдзіне . . . Чакалі мы, чакалі, калі іх забяруць, асвабадзяць нам праход, і — па кнізе, па кнізе — пачалі падпальваць імі ў печы. Нас тады чатырох было качагараў. На зьмену палілі. Больш як на месяц хапіла іх на распал . . ."

Як далей высьветлілася, гэтыя кнігі былі спаленыя на загад тагачаснага намесьніка старшыні райвыканкому „таварыша" Ліцко і такім чынам ён, як стоадсоткавы камуністы, мае ўсе рашуча правы, каб па сяброўску пацісьнуць руку гэткім арганізатарам кніжных вогнішчаў, як Мураўёў і Гэбэльс.

На аўтамагістралі Масква-Берасьце, ля ўезду ў Стоўбцы, устаноўлены цяпер на ўзгорку помнік так званаму „жалезнаму рыцару рэвалюцыі" Фэліксу Дзяржынскаму. Савецчыкі тлумачаць гэтае тым, што, **маўляў, паблізу адсюль Дзяржынскі** нарадзіўся, але, на жаль, зь ім побач не знайшоў адбітку, ні ў граніце ні ў броньзе, ягоны бліжэйшы тутэйшы паплечнік, што бяз сумлеву надало-б усяму помніку найбольшую палітычную суцэласьць.

Пасьля пагібелі ў сьлязох і ў крыві ў 1920 г. гэраічнае „Койданаўскае Незалежнае Рэспублікі" эсэр Паўлюк Калечыц, які яе ачольваў, апынуўся, **як эмігрант, у Стоўбцах. І тут** у вадзін зь цёмных вечароў позьняе восені 1921 году яго схапілі на вуліцы савецкія дывэрсанты. Яны накінулі яму **на галаву мяшок, абкру**цілі вяроўкай, паклалі на фурманку і, калі ён у дарозе пачаў крычаць, запэўнівалі выпадковых сустрэчных, што вязуць свайго п'янага сябру.

Дык чаму побач з крамўлёўскім катам Дзяржынскім няма постаці вядомага на ўсю Стаўбцоўшчыну канакрада Мэндаля Мэнакара, або, паводля вулічнае мянушкі — Курты, які арганізаваў гэтае злачынства і на дзяржаўнай мяжы дастаў ад чэкістых за незабытнага ніколі ў народзе Паўлюка Калечыца узнагароду золатам?

Хоць зьмялчэў бацька-Нёман і нанаровым прэзыдэнтам — Ольге Біходзілі сюды параходы, аднак горад бадай ня згубіў свае ранейшае **прыгажосьці. І асабліва тады, калі,** нібы запаленыя блакітныя й белыя ліхтарыкі, зацьвіце аблюбаваны стаўбчанамі духмяны й прывабны бэз, а ў прырэчных садох, перагукваючыся зь дзяўчатамі, запяюць мілагучныя салаўі. І хоць разам з усімі Беларусамі паняволеныя й тутэйшыя тубыльцы за выняткам тых, што знайшлі сабе свабоду на чужыне, каб стуль працягваць змаганьне із зацятымі ворагамі народу, не заняпаў горад. І хоць часам нема галосяць гаротныя маткі, але цьвіце **бэз, сьпяваюць салаўі і плыве да** вольнага мора адвечны Нёман.

А ў ягонае крынічнае люстра дзівяцца на сябе, разам з красунямі бярозкамі, асабліва прыгожыя тут дзяўчаты. Гэта-ж з Панямоньня паходзіць тая бяздольная дзяўчына, якая адбілася сьпярша ў творы Сыракомлі, а ў перакладзе Трэфелява яна ў песьні „Фурман" сталася шырака вядомай і ў Расеі. Гэта-ж аб іх сумаваў аздоба „Маладняка" Паўлюк Трус, што паходзіць зь недалёкае ад Стоўбцаў вёскі Нізок:

Алеся, бедная Алеся,
Дзіця наднёманскіх нізін, —

і, сьцьвярджаючы несьмяротнасьць народу, прысьвяціў ім Мікола Маляўка прачулыя радкі:

Слухаюць хлопцы
Пра станцыю Стоўбцы.
А ноччу на плечы рос
Табе ня ссыпалі каштаны —
На сьветлыя скруткі кос
Аднойчы зірнеш закаханым.
І на вясельлі радня
Убачыць такую дзяўчыну,
Што сонца ў сярэдзіне дня
Закоціцца на хвіліну . . .
Зьбіраюцца хлопцы
На станцыю Стоўбцы.

Юрка Віцьбіч

С О Н

Здаецца, дзень . . . А можа, ноч? . .
Плыву, ляту . . . У небе сьпевы . . .
Насустрач дзед і дзед узбоч.
— А вы адкуль, дзядулі, дзе вы?

Маўчаць дзяды. А я ізноў:
—Над Менскам мы. Мая Радзіма.
Тут жыў калісьці я, даўно.
Гляджу, а дзед расплыўся дымам...

Другі за мной. Я да яго:
— Пайшлі дзе-небудзь перакусім!
Няма тут зь мёдам пірагоў,
Ды люд гасьцінны ў Беларусі.

За стол запросяць. Пі пітво . . .
І ўжо падмігваюць нам чаркі.
— Вось „скач”... Мо хочаце „Віо”?
А, можа, зблыталіся маркі?

— Ды не маўчы, дзед, раскажы,
Якое нас чакае прыйсьце?
Як доўга будзе на крыжы
Брат зьнемагаць і локаць грызьці?

Кульнуў дзед чарак, недзе, тры
І доўга чмыхаў белым носам.
А за вакном гулі вятры
І зораў хор срэбрагалосы.

Падняўся дзед із-за стала.
А мо й ня дзед? . . . І кажа трэзва:
— Што будзе? . . . Ведае Алах . . .
Я-ж толькі вечнасьці адрэзак.

Што да гасьціннасьці — чалом!
У гонар мой спраўляюць балі,
Ды за нігодненькім сталом
Я не сядзеў — не запрашалі.

Яшчэ . . . Маскоўская зара
Ў маю кадэнцыю ня згасьне,
І Беларусь, пакутны край,
Ня стане жыць вальней і шчасьней.

Я перамог гарэлкай шок
І пракрычаў Сяднёва Словы:
— Ідзі туды, адкуль прыйшоў!
Які ты. Год, да д'ябла, новы?!

І ён пайшоў . . . А перун-джвах . . .
Маланка-шась у мае вочы . . .
І мне як грымне ў грудзі жах, —
Бы коршун, сон зь мяне саскочыў.

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ
СЯБРОМ, ЗНАЁМЫМ І ЎСЯМУ БЕЛАРУСКАМУ ГРАМАДЗТВУ
ШЧЫРА ЖАДАЮЦЬ
РАІСА І ВІНЦЭНТ ЖУК-ГРЫШКЕВІЧЫ

СЭКТАР РАДЫ БНР У НЬЮ ДЖЭРЗІ
вітае з КАЛЯДАМІ ўсіх сваіх Сяброў, Прыхільнікаў і ўсіх Працаўнікоў на беларускай ніве
ды жадае ім
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

УПРАВА АДДЗЕЛУ БАЗА У НЬЮ ДЖЭРЗІ
жадае сваім Сябром і Прыхільнікам
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

SCHACK'S HALL, INC.
УЛАСЬНІКІ БРАТЫ В. і Р. АРЦЮШЭНКІ
жадаюць сваім кліентм
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

Сьмяецца сонейка з вышынь,
І сьмешна мне з начных прыгодаў.
І рупіць крыкнуць ад душы:
— Суседзі-людзі, з Новым Годам!
Міхась Кавыль

Чытайце, выпісвайце, пашырайце газэту Беларусаў у Вольным Сьвеце „БЕЛАРУС”

З КАЛЯДОЮ, З НОВЫМ ГОДАМ!

З Калядою, Грамадзяне,
Й з Новым Годам прывітаньне
Ў сьвятні час, як выпадае,
Зноў Вам шчыра пасылае
Гурт Рэдакцыі працоўны
І Рэдактар сам Галоўны!
Як і ўперад, мы няйначай
Вам жадаем скрозь удачы:
Сьвяткаваць усім прыемна,
Як кахаць ,дык узаемна,
А калі хто зь некім злуе,
Хай Сьвятой Парой даруе,
Бо душа як у спакоі,
Дык і цела будзе ў згоі!
А здароўя ўсім нам трэба:
Зарабіць кавалак хлеба
Ды ўсялякага пад'едку,
А й пітва йшчэ і адзетку,
Каб і хата выглядала,
Як у іншых, ды йшчэ стала,
Як-бы здарыла парою
Нечаканае якое.
Зарабіць нам трэ старацца,
Але й нельга забывацца,
Што жывёлам мы ня роўны —
Дбаць пра чэраў адно поўны —
Быць адзеты ды пад'еты.
У жыцьці нам трэба мэты:
Каб па нас што ўсьлед астала
І нашчадкам ўспамінала,
Што зжылі наш век ня ўлегцы,
Але й мелі ўздым у сэрцы
Да Дабра ня менш багацьця,
І ня чуліся у страце,
Як у пору выпадала
Даць ахвяраў нам ня мала —
І крывёй, былі як войны,
І намогай ў час спакойны,
Каб век помны Край наш родны
Ўрэшце стаў зусім свабодны.
О, бяды мы шмат сьцярпелі,
Як гарматы йшчэ грымелі,
А калі скрозь стала ціха,
Яшчэ больш дазналі ліха:
Ў сьвету вольнага вароты
Бо ступілі, як сіроты, —
Дык заміж раскашавацца,
Давялося зноў змагацца.
Хто рабіў што, памятае,
Сьцежка як была цяжкая —
Нат здавалася парою
Мур прабіць легч галавою.
Нас ня бралі у вабдымкі
Й не сьпяшалі даць падтрымкі,
Нас за нас ня вызнавалі
Й да суседзяў заганялі.
Дык гадамі бяз упыну,
Як вады тае крапіны,
Спад якіх, на гляд памалы,
Прабівае наўскрозь скалы,
Гэтак мы ў паверы сэрцу,
Наўпярок магло здаць сэнсу,
Ня губляючы надзеі,
Ўсё рабілі, як умелі,
Абыякасьць каб прапала
Й сьвету ўрэшт пацікавала
Крыху хоць праз нас дазнацца,
Каб бясконца ня мыляцца,
Як з варожага наводу
Увайшоўшы было ў моду,
І ў карыта нас адное
Не мяшаць далей з Масквою.
Ах, цяжкая была праца
І няўцям за што хапацца,
Бо дзе глянуць было толькі —
Неруш скрозь ляжаў аднолькі.
Але рук мы не зложылі
Й нашых сілаў ня лічылі:
Дзе ўпярод нас ня пускалі,
Гаварыці сяньня сталі
І пытаць праз нашы мэты;
Ўжо ня зь іншай як плянэты
Той на сьвеце апынуўся,
Хто імя носіць Беларуса.
Палітычныя пэрсоны
Й ці адзін ужо вучоны
Беларусь праз нас пазналі
Ды прыяць ёй шчыра сталі.
Вось з таго ёсьць спадзяваньне,
Што пасадак наш ня зьвяне,
А як будзем йшчэ старацца,
Будзе ў колас налівацца.
Ды бяда, як трэ стараньня,
Часта нехаць да трываньня
Возьме тых і апануе,
Што ім крыху пашанцуе.
Гаспадар-жа ураджаю
Да жніва аж даглядае,
Збажына бо маладая
Ў шкоду верадзь прыцягае
І хто з поля адыйдзецца,
На загон, як бач, ўваб'ецца —
І з пшана, што дасьпявала,
Застаецца вельмі мала.
Так і нам, во, Грамадзяне,
Не пара на спачываньне,
Ды яшчэ вянкі ляўровы
Рана ўзьдзець нам на галовы,
Бо хоць шмат чаго зрабілі,
Але й поўна загубілі
Часу скрозь адно праз тое,
Што ў нязгодзе між сабою.
І ня мудрасьць тут якая,
Але праўда ўсім відная,
Што зрабілі-бы падвойна,
Працавалі каб супольна.
Ўспамінаць-жа пазнавата
Нязьлічоныя ўсе страты,
Што ад звадкі мы дазналі
І тых згубаў не спагналі,
Бо ня ў тайніцы нікому,
Але ўсім яны вядомы.
Ды пускаць за позна сьлёзы —
Розум час знайсьці цьвярозы
І самых сябе спытацца,
Як магло такое стацца,
Што з аднога хоць народу
Й змагары мы за свабоду
Ўпроць варожае навалы,
Край няволяй што скавала,
І ў сьвяточныя прамовы
Прысягнуцца ўсе гатовы,
Што за мэту нам сьвятую
Даць жыцьцё ўсяк не шкадуе,
Дык чаму, як мы такія
Патрыёты запраўдныя,
Не патрапім нат здабыцца,
Каб міжсобку пагадзіцца?!
Ці-ж нам праўда ня відная,
Што ўся гутарка пустая
Праз памогу ў бядзе Краю,
Як натуга прападае
Бязь ніякае карысьці
І з дармовай ненавісьці,
Заміж ворагам на страту,
Йдзе на шкоду свайму брату? —
А як брату, ня чужому,
Дык прапад найбольш самому.
Годзе, годзе агрызацца,
Ўжо пара апамятацца
І ня ў грудзі за грэх біцца,
А вакол нас падзівіцца,
Каб ня бегчы табунамі
Ўсьлеп далей з павадырамі,
Што на нашым нек падзеле
Тук на чэравах наелі
І як быццам-бы манархі,
Ці якія патрыярхі,
Не ахвочы, аж да сьмерці,
Із пасадаў сваіх зьлезьці.
А як хто дзе пачынае,
Іх што ўладзе пагражае,
Хоць з таго былі-б прыбыткі
Нашай справе, ўвачавідкі,
Як шашок, лаўбой нагнаны,
Напускаюць толькі зману,
Што на чын як зварухнуцца,
Гатавей шмат адвярнуцца.
А як довад тут, да сказу,
„Беларус” Вам для паказу:
Курс на згоду як ўзялі мы,
Дык ня толькі „Брэх з Радзімы”
Не змарудзіў аказацца,
Але й гэтта, ці аднога,
„Ўладара” ўзьняла трывога,
Ды ня ў спор каб да работы,
Але ладзіць нам байкоты.
Дык вось сяньня, Грамадзяне,
Гэтта ставім Вам пытаньне:
Ці зрабілі мы злачынства,
Рух узьняўшы да адзінства,
Ці было-б, магчыма, лепей
Нам ў падзеле жыць на векі? . . .
Пэўны мы, што ў Вас жарэе
Ў сэрцах чыста ўсіх надзея,
Што падзел на два народы
Ня трываціме заўсёды
І калісь мы між сабою
Згоднай будзем жыць сям'ёю!
Дык чаго чакаць парожна,
Як зрабіці тое можна,
Абы розум і хаценьне,
Што дасюль у лятуценьні?!
Ды якраз, во, Калядою,
І пара нам збыць благое,
Чым варожая нам сіла
Так нас хітра падзяліла,
І за Край наш у змаганьні
Йсьці ўжо шчыльнымі радамі.
І мы верым — гэтак стане! —
Ў Вас бо й нас — адно жаданьне,
Ды ў памозе ўсім на гэта
Служыць нашая газэта,
Што ня ймкне здабыць уладу,
А цярэбіць шлях да зладу.
Вось Вы гэта памятайце
І на паклёпы не зважайце,
А як шчодра памагалі,
Памагайце нам і далей!
Мы й даўжэй пісалі-б рады,
Каб друкар цярпеў адклады —
Ды ўжо час на разьвітаньне
І яшчэ раз Вам жаданьне:
Рада Коляды сустрэці
І шчасьціць хай у налецьці!

РАДАСНЫХ КАЛЯДАЎ

ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА 1975 ГОДУ
СВАЯКОМ, ПРЫЯЦЕЛЯМ, ЗНАЁМЫМ І ЎСІМ СУРОДЗІЧАМ АД ШЧЫРАГА СЭРЦА ЖАДАЮЦЬ

Інж. АЛЕКСЫ ПАВАЛ
АРСЕНЬНЕВА НАТАЛЬЛЯ
Мгр. АРТОН ВЕРА й МІКАЛАЙ зь ДЗЕЦЬМІ КАЦЯЙ і АНДРЭЕМ
Д-р БАКУНОВІЧ ЛЮДМІЛА й УЛАДЗІМЕР і ДЗЕЦІ НАТА, ВІКТАР, ПРАДСЛАВА-САФІЯ, АНЯ й АЛЬЖБЕТА
БАРТУЛЬ ВЕРА, ПРАНЬЦІШ, АНЯ й АНТОН
БЕЛАРУСКІ ВЫДАВЕЦКА-МАСТАЦКІ КЛЮБ „ПАГОНЯ”
БЕЛЕНІС ЛЮДВІКА і АНТОН
Інж. БРУЦКІ ЯНКА
ВЕРАБЕЙ МАРЫЯ й КАНСТАНЦІН
ВОЙТАНКА МАТУШКА МАРЫЯ
Д-р ВЯРБІЦКІ АЎГЕН зь СЯМ'ЁЙ
Д-р ГАЙДЭЛЬ ПЁТР із СЯМ'ЁЙ
ГАНЬКО МАРЫЯ й МІКОЛА
Др. ГРАБІНСКІ БАЛЕСЛАЎ зь СЯМ'ЁЙ
ГРЭБЕНЬ МІКАЛАЙ зь СЯМ'ЕИ
ГУТЫРЧЫК ЛІТВІНА, СЯРГЕЙ і РАГНЕДА
ДАНІЛОВІЧ АЛЯКСАНДРА, БРАНІСЛАЎ і ЭДЗІК
ДАНІЛЮК МАРЫЯ і БАРЫС зь СЯМ'ЁЙ
ЖЫЗЬНЕЎСКІ НІКОДЭМ і АННА зь СЯМ'ЁЙ
Д-р ЗАПРУДНІК ВОЛЬГА, ЯНКА, НІНА й ВЕРА
КАЖАН ВІТАЛЬ зь СЯМ'ЁЙ
Інж. КАЛОША КАНСТАНЦІН
КАНАРЧУК ВОЛЬГА й ЯНКА
КАРАНЕЎСКІ СТЭФА, ФЛЯРЫЯН, ГЭЛЯ, МІХАСЬ, ВАНДА, ЯДЗЯ, КАРАЛІНА, ДАНУСЯ й МІХАСЬ малодшы
КАХАНОЎСКАЯ ЯНІНА
КУНЦЭВІЧ МІКАЛАЙ
МАРКЕВІЧ АНТОН зь СЯМ'ЁЙ
МІЦКЕВІЧ АЛЯКСАНДАР зь СЯМ'ЁЙ
Д-р НАБАГЕЗ УЛАДЗІМЕР зь СЯМ'ЁЙ
НАЙДЗЮК ЮЗЯ, ЧАСЛАЎ, КАРНЭЛЯ, ЯДЗЯ й ВІКТАР
НІКАН МІКОЛА й ДЗЕЦІ
Інж. НОРЫК КІНУСЯ, ЛЕАНІД і ДЗЕЦІ
ПАШКЕВІЧ ВАЛЯ, МІХАЛ, ЭВА й ПАЎЛЮК
Д-р РАМУК ВЕРА, ВІТАЎТ і ДЗЕЦІ
РОДЗЬКА ВЕРА, ФІЛЯРЭТ зь СЯМ'ЁЙ
СТАГАНОВІЧ МАРЫЯ, АЛЯКСАНДАР і СЯМ'Я
Інж. СТАНКЕВІЧ ВЯЧАСЛАЎ зь СЯМ'ЁЙ
Д-р СТАНКЕВІЧ ЗІНАІДА, СТАНІСЛАЎ і РАЯ
СТОМА НІНА й ВАСІЛЬ
СТРЭЧАНЬ АНДРЭЙ зь СЯМ'ЁЙ
СУБОТА КАЦЯРЫНА і АДОЛЬ
СУРВІЛА ІВОНКА, ЯНКА й ДЗЕЦІ
СЬЛІЎКА ЎЛАДЗІМЕР (ВАЛОДЗЯ)
ТУЛЕЙКА ВОЛЬГА і МІХАСЬ
ШУКЕЙЛОЙЦЬ АНТОН
ЧАРНЭЦКІ ЯНКА й АЛЯКСАНДРА
ХАНЯЎКА МАРЫЯ, ЧАСЛАЎ і СЯМ'Я

Мастацкае афармленьне Ірэны Рагалевіч

ШТО ЧУВАЦЬ?

Пачаты друк кнігі Натальлі Арсеньневае ў выдавецтве Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. Мяркуецца, што кніга выйдзе з друку каля сярэдзіны наступнага году. Ахвярамі й папярэдняй перадплатай на выданьне кнігі сабрана больш за 3600 даляраў.

Сьв. пам. кн. Васіль Сьвятаполк-Мірскі памёр на пачатку лістапада сёлета ў Мюнхэне, Нямеччына, пасьля цяжкое хваробы й ампутацыі другое нагі (адну страціў у савецкім зьняволеньні, зь якога быў выпушчаны ў сярэдзіне 1950-х гадоў).

Беларусы Чыкага ўзялі сёлета, як і папярэднімі гадамі, выдатны ўдзел у міжнароднай выстаўцы, што ладзіцца штагоду ў гэтым горадзе зь ініцыятывы мэра Дэйлі. Выстаўка адбылася сёлета 2-3 лістапада.

Кніга пра Вольгу Корбут — "Olga" — выйшла ў лёнданскім выдавецтве „Падынгтон Прэсс". Кнігу напісаў ангельскі журналісты Джастын Бічэм. Як часта бывае з заходнімі „экспэртамі", Бічэм карыстаўся часткава дапатопнымі крыніцамі інфармацыі, пішучы пра сучасную Беларусь і Горадзен, дзе жыве й вучыцца Вольга Корбут. Супраць гэтага мэтаду Бічэма войстра зарэагавала газэта „Голас Радзімы" (№ 2, кастрычнік 1974 г.,), перадрукаваўшы з маскоўскае „Литературной газеты" рэцэньзію Я. Баравога на кнігу Бічэма. Баравы, між іншага, крытыкуе Бічэма й за тое, што той назваў Беларусь „правінцыяй Расеі". I далей піша Баравы: „Наўсуперак цьверджаньням Бічэма, у горадзе (г. зн. у Горадне — Я. З.) сьвята захоўваюць культурныя традыцыі мінулага".

Хоць Бічэмава кніга, праўдападобна, зьмяшчае ў сабе шмат дэзынфармацыі, брытанскі аўтар мае ў пэўным сэньсе рацыю, называючы Горадзен расейскім правінцыйным местам. Найлепш пра гэта сьветчыць той факт, што Вольга Корбут, як і рэшта беларускіх студэнтаў Горадна, дый усяе Беларусі, ня можа здабываць вышэйшае асьветы ў сваёй роднай мове, ды чуе расейшчыну па ўсіх бюракратычных установах свайго гораду. Баравы азагаловіў сваю рэцэньзію на Бічэмаву кнігу — „Сьмярдзючая сьвечка м-ра Бічэма". Ня менш „пахучая" й сьвечка тав. Баравога.

Беларускае Палесьсе, на якім апошнімі гадамі знойдзеныя багатыя залежы нафты й газу, калійных соляў, гаручых сланцаў, бурага вугальля й іншых прыродных багацьцяў, паводля сучасных савецкіх плянаў мае быць меліяраванае поўнасьцяй да 1990 году. „Паводля навуковага прагнозу, — пісалася нядаўна ў менскай „Настаўніцкай газэце" (26. X. 74), — удзельная вага мэліяраваных земляў у Беларускім Палесьсі да гэнага часу складзе дзьве траціны. Яны будуць даваць палавіну ўсяго збожжа (рэспублікі), чатыры пятыя кармоў са шматгадовых траваў, траціну ўсяе бульбы". Тымчасам, аднак, гэта — адно пляны...

Прыродны газ з савецкае Поўначы праведзены ў Беларусь. 6 лістапада сёлета ў Менску адбыўся масавы мітынг у сувязі з заканчэньнем газаправоду Таржок — Менск — Івацэвічы. Газэта „Зьвязда" (7. XI. 74) пісала ў сувязі з гэтым: „Паток паўночнага газу пакладзе пачатак новым якасным зрухам у паліўным балянсе Беларусі, дазволіць забясьпечыць устойлівае газазабясьпечаньне яе сталіцы, дасьць магчымасьць газыфікаваць прыродным газам буйныя прамысловыя цэнтры рэспублікі—гарады Віцебск, Магілеў, Воршу, Полацак і Наваполацак, Барысаў, Жодзіна і шмат якія іншыя. Гэта створыць трывалую базу для паскоранага, інтэнсыўнага разьвіцьця важнейшых галінаў народнае гаспадаркі рэспублікі".

Права Беларусаў аддзяліцца ад Расеі згадвае польскі аўтар з Варшавы, (прозьвішча не пададзенае), які напісаў артыкул „Як я разумею ,Ліст да правадыроў' " (Ал. Салжаніцына). Артыкул гэты зьмешчаны ў першым нумары новага часапісу „Контынент" (пра выхад яго гл. у разьдзеле „Што чуваць?" у папярэднім нумары газэты).

Сэрыя беларусаведных лекцыяў у Лёндане пачалася 14 лістапада сёлета дакладам біскупа Сіповіча на тэму „Славянскія й лацінскія рукапісы пантыфікальнае літургіі сьв. Яна Залатавуснага зь 17-га ст.". Другі даклад сп. Гая Пікарды — „Антон Навіна Луцкевіч (1884-1946) і вытокі беларускага перакладу Новага Запавету й Псальмаў 1931 году" — адбудзецца 12 сьнежня. Лекцыі ладзіць лёнданскае Англа-Беларускае Таварыства.

Беларускі народны танец Крыжачок і колькі беларускіх народных песьняў былі ўдала выкананыя на канцэрце ведамага расейска-славянскага ансамблю імя Глінкі, што адбыўся ў Гарфілдзе, Нью Джэрзі, 9 лістапада сёлета. На канцэрце былі прысутныя й прадстаўнікі Беларускае місіі пры Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў.

„ЗВАЖАЙ" — НОВЫ ВЭТЭРАНСКІ ЧАСАПІС

Часапіс мае выходзіць (друкам, ілюстраваны) двойчы на год, як орган Беларускіх Вэтэранаў. Выдае яго ў Тароньце Камітэт Сувязі Былых Беларускіх Вайскоўцаў. За дэвіз часапісу ўзяты ясны й актуальны заклік Кастуся Каліноўскага: „Вацюй, народзе, за свае правы!"

Зьмест першага нумару „Зважай" (нумар датаваны лістападам 1974 г., восем старонак фармату час. „Божым Шляхам"): інфармацыя пра Першую Сусьветную Сустрэчу Беларускіх Вэтэранаў (зь ілюстрацыямі); тэксты рэзалюцыяў Сустрэчы; прамова на Сустрэчы пісьменьніка Кастуся Акулы; успаміны; нататка да пытаньня пра вайсковыя рангі; інфармацыя пра вэтэранскі сход у Кліўленьдзе; грашовая справаздача.

Рэдакцыя паведамляе: „Асноўную ўвагу часапіс будзе прысьвячаць жыцьцю беларускіх вэтэранаў на чужыне ды вайсковай гісторыі Беларусаў".

Дай Божа вытрываласьці ў цяжкай дарозе!

Адрыс рэдакцыі: KSBV.
57 Riverdale Ave.,
Toronto, Ont., M4K 1C2
Canada.

ДЗЯДУЛЯ КАЛЯДА

За гарамі, за марамі,
Дзе зямлі паўночны плеш,
Ў хаце ўхутанай сьнягамі
Дзед старэнькі там жыве.

Ды дзядок той ня звычайны,
Бо стары ужо як сьвет,
А яшчэ майструе дбайна
Бяз упыну дні усе.

За дзьвярмі мароз сьціскае
I кудосіць белы сьнег —
Дзед на буры не зважае,
Супачыць каб, не стае.

А работы шмат ён мае
Даканаць ў кароткі час —
Год ня зглeдзіш як мінае
I ў дарогу зноў пара.

Запрагаць аленяў ў сані
I зьмясьціць увесь паклад,
Што зрабіў за год рукамі,
А чаго ў яго няма:

Цацкі поўнымі мяхамі
Добрых дзетак абдарыць
I ласункі аж кашамі,
Што смачнейшых не знайсьці.

Так, ці сяк усё зьмяшчае
Ўрэшце ў сані той дзядок
Ды аленяў паганяе:
„Гэй, лятчэй, лятчэй вы, но!

Бо дарога ў нас даўгая,
За адну пасьпець каб ноч
Скрозь па сьвеце, дзе чакае
Гурт дзяціны ўжо даўно."

I лятуць маланкай сані
Над барамі й полем ўзьверх,
Ды ці раз ля хаты стане
Дзед і ўпотай увайдзе.

Й пад ялінку ўсе падаркі
За слухмянасьць для дзяцей,
Хто якіх за год стаў варты,
Справядліва пакладзе.

Хто быў добры — рана ўстане
Й знойдзе ўсё, чаго хацеў,
А хто прыкрыў тату й маме —
Хай крыўдуе на сябе.

Бо дзядок ўсё памятае,
Што за год хто нарабіў,
I ў Сьвятую Ноч мінае
Тых, хто надта быў благі.

Дык рабеце, дзеткі, добра,
Ды ня рэдка, а ўвесь час,
Абдарыў усіх каб шчодра
Й вас Дзядуля Каляда!

Ян Баяр

КАНГРЭС ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ У СЫДНЭІ

6 і 7 кастрычніка сёлета адбыўся ў Сыднэі (Аўстралія) Кангрэс Паняволеных Народаў, у якім прынялі ўдзел Рады паасобных нацыянальнасьцяў з усіх штатаў Аўстраліі. У Кангрэсе прыняла вельмі актыўны ўдзел Беларуская дэлегацыя ў ліку васьмі асобаў, часта забіраючы голас у дыскусыі й ставячы канструктыўныя прапановы падчас паседжаньняў. У часе перапынкаў беларускія дэлегаты навязалі кантакты зь іншанацыянальнымі дэлегацыямі, між іншым з карэспандэнтам парыскага польскага месячніка „Культура", які абяцаў часьцей інфармаваць чытачоў пра беларускае жыцьцё на эміграцыі...

Уступнае слова на адчыненьне Кангрэсу сказаў сэнатар Лібэральнае Партыі Аўстраліі Д-р П. Баўмэ, Паляк паводля паходжаньня. Ён выказаў абурэньне й сваё асабістае, і Лібэральнае Партыі з прычыны прызнаньня ,дэ юрэ" факту захопніцтва Савецкім Саюзам у 1940 годзе трох балтыйскіх дзяржаваў — Лятувы, Латвіі й Эстоніі, а таксама запэўніў удзельнікаў Кангрэсу, што, як толькі Лібэральная Партыя прыйдзе ўзноў да ўлады (а гэта можа наступіць хутка), прызнаньне гэтае будзе адкліканае.

Спасярод іншых прамоваў на асаблівую ўвагу заслугоўвала прамова сп. Г. Мэнцінскага (Украінца), які слушна падчыркнуў, што толькі цеснае супрацоўніцтва ўсіх паняволеных народаў можа спрычыніцца да ліквідацыі Савецкага Саюзу — гэтай навачаснай турмы народаў. Прафэсар Сыднэйскага ўнівэрсытэту Д-р А. П. Кабайла, Лятувіс паводля паходжаньня, даўжэй затрымаўся над праблемай супрацоўніцтва народаў Сярэдня-Ўсходняе Эўропы ды над патрэбай утварэньня руху супраціву на акупаваных камуністымі тэрыторыях. Наапошку старшыня Згуртаваньня Эстонцаў сп-ня Т. Кроль засярэдзілася над пытаньнем моладзі. Узгадаваць моладзь у патрыятычным духу й у кірунку салідарнасьці ўсіх паняволеных народаў у змаганьні з камунізмам — гэта найважнейшае нашае заданьне, падчыркнула яна.

Кангрэс паклікаў да жыцьця тры камісіі: палітычную, арганізацыйную й моладзі, а таксама зацьвердзіў праект утварэньня Арганізацыйнае Камісіі й утварэньня супольнага ўсім нацыям Цэнтральнага Сакратарыяту, падпарадкаванага Агульнай Радзе Дэлегатаў Народаў Сярэдня-Ўсходняе Эўропы.

Кангрэс Паняволеных Народаў быў важнай падзеяй для эміграцыяў зь Сярэдня-Ўсходняе Эўропы. Ён паказаў, што ў змаганьні з камунізмам няма ніякіх разыходжаньняў паміж Паняволенымі Народамі..

А. К-а

СЯМЕЙНАЯ ХРОНІКА

СЯРЭБРАНЫ ЮБІЛЕЙ

28 верасьня ладная колькасьць нашых суродзічаў зыйшлася ў залі БР-ГЦ у Тароньце, каб супольна й весела адзначыць Сярэбраны Юбілей сужэнства Сп-ва Сьцепановічаў. С. Кухарчык у прывітальных словах падрабязна расказаў пра прыкладнае жыцьцё Юбіляраў і іхныя заслугі перад грамадзтвам. Банкет прайшоў вельмі ўдала й весела ды закончыўся танцавальнай вечарынай. Не абыйшлося й бяз добрых дарункаў для Юбіляраў. Пра посьпех вечару парупіліся дачка Юбіляраў Крыстына й зяць Брэдлі Сымпсан.

А. — віч.

***

Дзень 17 жніўня быў вельмі радасным днём для Ані й Віктара Харэвічаў з Ашавы. У гэты дзень вялікая грамада суродзічаў і ня суродзічаў зблізка й здалёк зыйшліся вечарам у Славацкай залі, каб ушанаваць і абдарыць Юбіляраў, якія неразлучна й супольна прайшлі свой 25-цігадовы жыцьцёвы шлях. Вечар быў удалы й вясёлы ды закончыўся танцавальнай вечарынаю.

А.—Віч

ДАЛЕЙШЫЯ АХВЯРЫ НА ФОНД БЕЛАРУСКІХ ПАДРУЧНІКАЎ

Засноўнікі й кіраўніцтва Фонду Падручнікаў пры Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва ў ЗША дзякуюць сп. Юраму Жывіцы за паўторную ахвяру на Фонд у вышыні 20.00 дал., а др. Язэпу Сажычу за перасланыя 100.00 дал. Разам з папярэднімі ахвярамі, ды нарослымі працэнтамі, на коньце Фонду цяпер 2071.79 дал.

Адначасна на коньце Фонду БІНіМ у Канадзе, да 1 лістапада 1974 г., сабрана ахвяраў на суму 399.18 дал. (канадыйскіх), а на коньце друку падручніка беларускае мовы Выдавецкага камітэту ККБК (Каардынацыйнага Камітэту Беларусаў Канады) 716.12 дал. (канадыйскіх).

Агульная сума на ўсіх трох контах на пачатку лістапада с. г. — каля 3190.00 дал. Грошы гэтыя маюць быць скарыстаныя ў першую чаргу на пакрыцьцё коштаў выданьня падручніка беларускае мовы, першая частка якога ўжо выходзіць з друку.

***

У БІНіМ у Канадзе на Фонд Беларускіх падручнікаў ахвяравалі: 1. Д-р Л. Трусэвіч — $ 25, 2. сп. А. Бычко — $ 30, 3. атрымана раней — $ 345. **Разам: $ 400.**

Беспасярэдня ў „Выдавецкі Камітэт" пры ККБК у верасьні й кастрычніку прыслалі: 1. сп-ня В. Махнач — $ 200, 2. Фундацыя Пётры Крэчэўскага — $ 200, 3. інж. М. Гарошка — $ 100, 4. сп. У. Курыла — $ 50, 5. сп. А. Шукелойць — $ 50, 6. д-р В. Кіпель — $ 50, 7. д-р Л. Трусэвіч (другі раз) — $ 25, 8. д-р Я. Пятроўскі — $21, 9. д-р Р. Гарошка — $ 20. **Разам — $ 716. Усяго ў Канадзе сабрана: $ 1,116.00.**

Заснавальнікі Фонду Беларускіх Падручнікаў шчыра дзякуюць усім ахвярадаўцам.

Адрыс Выдавецкага Камітэту пры ККБК, куды можна слаць ахвяры на Фонд Беларускіх Падручнікаў, наступны:

Dr. Raisa Zuk-Hryshkevich
54 Mary Street
Barrie, Ont., Canada
L4N 1T1

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За папярэдні пэрыяд (лістапад) наступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

I. ЗША:

А. Прыслана беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1. Арсеньнева Н	$ 30.00
2. Тулейка М.	25.00
3. Верабей К.	20.00
4. Інж. Норык Л.	20.00
5. Д-р Бакуновіч Ул.	20.00
6. Артон М.	20.00
7. Жызьнеўскі Н.	20.00
8. П. І.	20.00
9. Алексы П.	20.00
10. В. і М. М.	20.00
11. Кажан В.	10.00
12. Шостка М.	10.00
13. Кісель С.	10.00
14. Корчык Р.	10.00
15. Чарнэцкі Я.	10.00
16. Муха Я.	10.00
17. Нягода П.	10.00
18. Каленік М.	10.00
19. Каханоўская Я.	10.00
20. Д-р Вярбіцкі А.	10.00
21. Інж. Бруцкі Я.	10.00
22. Лапушынскі М.	10.00
23. Шукелойць А.	10.00
24. Белавус Л.	10.00

Разам: $ 355.00

Б. Сабрана сп. А. Беленісам сярод Беларусаў Чыкага:

1. Д-р Занкавіч А.	$ 50.00
2. Беланіс А.	40.00
3. Чарнэцкі Я.	20.00
4. Антонік С.	20.00
5. Богдан В.	10.00

Разам $ 140.00

В. Сабрана сп. Б. Даніловічам сярод Беларусаў Нью Джэрзі:

1. Сэктар Рады БНР у Нью Джэрзі	$ 25.00
2. Управа Аддзелу БАЗА ў Нью Джэрзі	25.00
3. Шастак А.	20.00
4. М. І.	10.00
5. Субота А.	10.00
6. Матушка Войтанка Марыя	10.00
7. Родзька Ф.	10.00
8. Ханяўка Ч.	10.00
9. Даніловіч Б.	10.00
10. Каранеўскі М.	10.00
11. Стома В.	10.00
12. Талмачэвец П.	10.00
13. Сьлюўка В.	10.00
14. Гутырчык С.	10.00
15. Дубяга В.	10.00
16. Стагановіч	10.00
17. Крашын М.	6.00
18. Ясюк Э.	6.00
19. а. Малаток Я.	6.00
20. а. Я. А.	6.00

Разам: $ 224.00

Г. Сабрана сп. Янкам Лукашэвічам сярод Беларусаў Кліўленду:

1. Інж. Калоша К.	$ 70.00
2. П. Б.	25.00
3. Лукашэвіч Я. (старшы)	15.00
4. Лукашэвіч Я. (Малодшы)	10.00
5. Ягаўдзік М.	10.00
6. Раковіч Я.	10.00
7. А. К.	10.00
8. Лукашэвіч В.	10.00
9. Дунец Ул.	10.00
10. Яраховіч А.	5.00
11. Кананчук Т.	5.00
12. а. Страпко М.	5.00
13. Ханенка Я.	5.00
14. Калядка М.	5.00
15. Гарох А.	5.00
16. Лукашэвіч П.	5.00
17. Касьпяровіч А.	5.00
18. Яраховіч Я.	5.00
19. Дурэйка В.	5.00
20. Гаўрылаў М.	5.00
21. Семянчук А.	5.00
22. Вал. В.	5.00

Разам: $ 235.00

II. КАНАДА:

А. Прыслана беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1. Сп-ва І. і Я. Сурвілы	$ 50.00
2. Д-р Р. і В. Жук-Грышкевічы	25.00

Разам: $ 75.00

Сабрана сп. А. Маркевічам:

1. Каранеўскі К.	$ 10.00
2. Сладкоўскі Б.	10.00
3. Мацукевіч С.	10.00
4. Грыцук А.	10.00
5. Касьцюкевіч В.	10.00
6. Прыстаўка В.	10.00
7. А. М.	10.00
8. Стэльмашык М.	7.00
9. Аляксеевіч М.	6.00
10. а. Максім	6.00
11. Варанэцкі В.	6.00
12. Цялеш Ул.	3.00
13. Алешка Я.	2.00
14. Весельніцкі	1.00
15. З прадажы	.50

Разам: $ 101.50

III. АЎСТРАЛІЯ:

А. Прыслана беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1. Пачопка П.	$ 11.52

Б. Сабрана Сп-няй А. Каранеўскай сярод Беларусаў Сыднэю:

1. Д-р Малецкі Я.	$ 10.00
2. Волк-Левановіч	10.00
3. Антух М.	10.00
4. Нарушэвіч С.	10.00
5. Бакуновіч А.	10.00
6. Волк-Левановіч А.	10.00
7. Дэдуля Л.	10.00
8. Мілеўскі М.	10.00
9. Бабака М.	7.00
10. Гавенчык Я.	5.00
11. Лужынскі М.	5.00
12. Левіцкі А.	5.00
13. Сп-ня Хаванская	6.00

Разам: $108.00
у пераводзе на валюту ЗША $130.71

IV. ЗВАРОТ ЗА КЛІШЫ:

1. БАЗА, БАПЦ і БАГЦ у Кліўленьдзе	$ 40.00

Усяго разам: $ 1,312.73

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускай дзякуй!

ЛЕКЦЫІ БЕЛАРУСАВЕДЫ Ў ГАРАДЗКІМ КАЛЕДЖЫ Ў НЬЮ ЁРКУ

Ад 15 да 22 лістапада сёлета ў праграме курсу Славянская Спадчына Амэрыкі ў Гарадзкім Каледжы ў Нью Ёрку быў прачытаны цыкль лекцыяў „Беларуская Спадчына ЗША". Тэматыка лекцыяў улучала ў сябе гэткія праблемы: паасобныя стадыі й прычыны іміграцыі Беларусаў у Амэрыку; гісторыя Беларусі; Беларусь сяньня; Беларуская спадчыннасьць у культурным, сацыяльным і эканамічным жыцьці Амэрыкі. Для студэнтаў былі падрыхтаваныя адмысловыя канспэкты курсу і бібліяграфічны агляд англамоўных працаў пра Беларусь. Лектарамі курсу былі д-р Я. Запруднік і д-р В. Кіпель. Дарэчы зазначыць, што два студэнты каледжу рыхтуюць сэмінарскія працы на тэмы: „Амэрыканскі друк пра Беларусаў" і „Раньняя беларуская іміграцыя ў Амэрыку".